

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
ERAÕIGUSE INSTITUUT
ÄRIÕIGUSE JA INTELLEKTUAALSE OMANDI ÕPPETOOL

Liisi Pajula

SOTSIAALSE ETTEVÕTLUSE REGULEERIMISE VAJADUS EESTIS

Magistritöö

Juhendaja
dr. iur. Heikki Leesment

Tartu
2014

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	4
I peatükk - Sotsiaalse ettevõtluse mõiste.....	7
1.1 „Sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste defineerimise vajalikkus	7
1.2 Mõiste senine rahvusvaheline tähendus	7
1.2.1 Euroopa Liidu seisukoht.....	9
1.2.2 Välisriikide seisukohad.....	11
1.3 „Sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste senine tähendus Eestis.....	20
1.4 Potentsiaalne definitsioon sotsiaalsele ettevõtlusele Eesti kontekstis	23
1.5 Vahekokkuvõte.....	28
II peatükk – Teiste riikide õppetunnid sotsiaalses ettevõtluses.....	30
2.1 Sotsiaalse ettevõtluse registreerimise vajalikkus.....	30
2.2 Sotsiaalse ettevõtluse mõju hindamise erisused	32
2.3 Sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise erisused	34
2.3.1 Sotsiaalsete ettevõtete juriidilised vormid.....	36
2.4. Sotsiaalse ettevõtluse maksustamise erisused	41
2.5 Euroopa Liidu seisukoht sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vallas	44
2.6 Vahekokkuvõte.....	45
III peatükk – sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajadus Eestis	48
3.1 Lühiülevaade sotsiaalse ettevõtluse olukorrast Eestis	48
3.1.1 Arengud ning esilekerkinud probleemid Eesti sotsiaalses ettevõtluses.....	52
3.2 Sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajadus Eestis	53
3.2.1 Ettepanekud regulatsioonile	58
3.3 Vahekokkuvõte.....	61
Kokkuvõte	63
Summary.....	66
Kasutatud allikad	68

Kasutatud kirjandus	68
Kasutatud normatiivmaterjal	70
Muud kasutatud allikad	71
Lisad	72
Lisa 1	72
Lisa 2	73
Lisa 3	76
Lisa 4	79

Sissejuhatus

Sotsiaalne ettevõtlus on erinevates vormides maailmas eksisteerinud juba sadu aastaid. Esimesed alged sotsiaalses ettevõtluses saab leida juba keskaegsete kloostrite juures, mis kasutasid enda veini ning juustu müügist saadud tulusid ühiskondlike probleemide lahendamisel – antud juhul vaeste aitamiseks.¹ Hoolimata sotsiaalse ettevõtluse seotusest traditsioonilise heategevusega, on tegu alternatiivse moodusega ühiskondlike probleemide lahendamiseks. Jätkusuutlik ärimudel, millega sotsiaalsed ettevõtted enda tegutsemist rahastavad, ei paku juurde mitte ainult ettevõtlusest tulenevat lisandväärtust, vaid peab, lähtuvalt sotsiaalse ettevõtluse olemusest, lahendama ka ühiskondlikult teravaid valupunkte.

Eestis on tegu alles väga arenemisjärgus valdkonnaga, millega suurem osa rahvastikust liialt tuttav ei ole. Esmakordselt tõi sotsiaalse ettevõtluse Eestis laiema avalikkuse ette Heateo Sihtasutus 2005. aastal, kui pakuti esmakordselt välja ka eestikeelne definitsiooni sotsiaalse ettevõtluse keerulise mõiste sisustamiseks. Nüüdseks on Eestis loodud ka valdkonnas tegutsevaid äri- ning mittetulundusühinguid liitev [Eesti] Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik, mis hetkel ühendab enda alla kolmkümmend kuus ennast sotsiaalseks ettevõtteks pidavat ühingut² ning valdkond hakkab pälvima rohkem tähelepanu.

Valdkonna populariseerumisega hakkab järjest enam päevakorda tõusetuma ka vajadus täpse seadusliku regulatsiooni järgi. Käesolev magistritöö pühendubki uurimisele, kas tänaseks on Eestis kätte jõudnud hetk, mil oleks vaja seaduse tasandil luua raamistik, milles sotsiaalne ettevõtlus saaks edaspidi tegutseda ning areneda. Peamiseks uurimisküsimuseks käesolevas magistritöös on, kas ja millises ulatuses oleks Eestis vaja reguleerida sotsiaalsete ettevõtete tegutsemist.

Nimetatud valdkonna – sotsiaalse ettevõtluse – on Eestis kirjutatud juba mõned magistritööd ning ka üks doktoritöö. Kõige enam haakuvad nendest käesoleva magistritöö teemaga 2011. aastal kirjutatud H. Suti magistritöö pealkirjaga „Sotsiaalsete ettevõtete olemus ja probleemid Eestis“ ning T. Pärensoni doktoritöö pealkirjaga „*Social Impact Evaluation in Estonia: Need, Readiness and Practices*“. Nimetatud tööd on mõlemad kirjutatud vastavalt majandusteaduste

¹ “Evolution of the Social Enterprise Industry: A Chronology of Key Events” The Institute of Social Entrepreneurs. 2008. Lk 4.

² Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/vorgustik-2/sev-liikmed/> (15.04.2014)

magistri- ning doktorikraadi taotlemiseks. Kuigi mõlemates töödes käsitletakse Eesti sotsiaalsete ettevõtete probleeme ning võimalikke arenguid, ei keskenduta kummalgi juhul valdkonna juriidilisele aspektile. Käesolevas töös on küll lühidalt toetunud nimetatud tööde raames tehtud uuringutele, et nende abil demonstreerida ning argumenteerida autori seisukohti. Lisaks juba nimetatutele on sotsiaalse ettevõtluse definitsiooni kohta kirjutatud samuti kaks magistritööd³, millele viidatakse käesoleva töö vastavas peatükis. Küll aga ei saa ka neid töid lugeda juriidilisteks analüüsideks.

Käesolev magistritöö algab sisukorra ning sissejuhatusega, millele järgneb töö sisuline osa. Sisuline osa on jagatud kolme peatüki vahel, millede eesmärk on uurimisvaldkonda lugejale põhjalikult ning mitmekülgset tutvustada.

Käesoleva töö autor leiab, et üks suuremaid probleeme, mida sotsiaalses ettevõtluses hetkel ette tuleb, on valdkonna keeruline defineerimine. Seetõttu on ka käesolevas töös pühendatud Eesti konteksti sobiva definitsiooni leidmiseks eraldi peatükk. Valdkonna täpne määratlemine on õigusselguse tagamiseks vajalik ka seadusloojatele. Sotsiaalse ettevõtluse, ning eelkõige sotsiaalsete ettevõtete, mõiste defineerimiseks vaatab käesolev magistritöö esmalt rahvusvahelisse praktikasse, ammutades inspiratsiooni nii avaldatud teadusartiklitest kui ka juba eksisteerivast seadusandlusest nimetatud valdkonnas. Eesti tiheda õigusliku seotuse tõttu Euroopa Liiduga analüüsitakse sealsete jõustruktuuride seisukohti ning kõrvutatakse neid hetkel Eestis kehtiva arusaamad sotsiaalse ettevõtluse olemusest. Esimese peatüki lõpuks jõutakse käesolevas magistritöös rahuldava definitsioonini sotsiaalse ettevõtluse olemusest ning autor teeb endapoolse ettepaneku õiguslikult relevantse definitsiooni leidmiseks.

Järgmises peatükis keskendutakse sotsiaalse ettevõtluse olemasolevale regulatsioonile maailmas, et vaadelda, kuidas on välisriigid lahendanud selle kiiresti kasvava valdkonna reguleerimist. Selle peatüki jooksul uuritakse taas Euroopa Liidu asjassepuutuvaid seisukohti ning arengukavasid tulevikuks. Lisaks moodustavad olulise osa sellest peatükist erinevate riikide sotsiaalset ettevõtluse reguleeriva seadusandluse analüüs. Kirjutamise hetkel on Euroopa Liidu riikidest seaduse tasandil sotsiaalset ettevõtlust reguleerinud Soome, Suurbritannia, Itaalia ning Sloveenia. Lisaks uuritakse ka Ameerika Ühendriikide teatud osariikide, näiteks Vermonti ja New Yorgi, asjakohast seadusandlust – seda eelkõige nimetatud osariikide pikemajate traditsioonide tõttu sotsiaalses ettevõtluses.

³ Kink, S. „Sotsiaalse ettevõtluse tõlgendused Eesti ühiskonnas“ Magistritöö. Tartu. 2013.
Sokolova, M. „Sotsiaalse ettevõtte definitsioon Eesti kontekstis“ Magistritöö. Tallinn. 2012.

Magistritöö sisulise osa lõpetab kolmas ning kõige olulisem peatükk, kus koondatakse kõik eelnevate analüüside tähtsamad punktid leidmaks vastust küsimusele, kas ja millises ulatuses oleks Eestis vaja sotsiaalsete ettevõtete tegutsemist reguleerida. Peatüki alguses antakse ülevaade sotsiaalsete ettevõtete hetkeolukorrast Eestis ning nende potentsiaalsetest arengutest ning esilekerkivatest probleemidest lähitulevikus. Lisaks analüüsitakse kindlasti ka potentsiaalse regulatsiooni häid ning halbu külgi, et leida objektiivseim vastus uurimisküsimusele. Peatüki lõpuks jõutakse täpse vastuseni sellest, kas ja millises ulatuses oleks Eestis vaja sotsiaalsete ettevõtete tegevust reguleerida. Lisaks tehakse potentsiaalsele regulatsioonile ka autoripoolsed ettepanekud, põhinedes nii sotsiaalsete ettevõtete hetkeolukorrale Eestis kui ka teiste riikide varasematele kogemustele.

Töö sisulisele osale järgneb kokkuvõte, kus koondatakse tähtsamad töö käigus käsitletud seisukohad ning avastused, lisaks toonitatakse veel saavutatud seisukohti. Eestikeelsele kokkuvõttele järgneb inglisekeelne resümee, kasutatud allikate loetelu ning töö lõpetavad asjakohased lisad, millele on töö jooksul viidatud, kuid mille lisamine põhiteksti oleks selle jälgimise üleliia keeruliseks muutnud.

I peatükk - Sotsiaalse ettevõtluse mõiste

1.1 „Sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste defineerimise vajalikkus

Seadusandja jaoks on oluline, et tema reguleeritav valdkond oleks võimalikult täpselt määratletud, et vältida aktide mitmetimõistetavust. Ka seaduseelnõude koostamise juures kasutatav hea õigusloome ning normitehnika eeskiri näeb ette, et ühest või mitmest sõnast koosneva termini tähendus määratletakse õigusselguse eesmärgil, kui [...] terminit on võimalik mitmeti tõlgendada või on sellel mitu tähendust või, kui termin ei ole eesti keeles üldlevinud.⁴

Sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas aga tekib ühese definitsiooni leidmisega suuri raskusi. Antud juhul võib tõdeda, et „sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste ei ole eesti keeles üldlevinud ning lisaks tekitab probleeme ka termini mitmetitõlgendatavusega. Kindlasti ei saa ka käesoleva töö põhiküsimusele – kas Eestis oleks vaja seaduse tasandil reguleerida sotsiaalse ettevõtluse valdkonda – vastata, ilma, et oleks üheselt sisustatud „sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste. Seega pühendub autor järgnevalt sellele, et leida vähemalt käesolevas töös kasutamiseks sobiv definitsioon. Selle käigus keskendutakse nii rahvusvaheliste teoreetikute seisukohtade uurimisele, lisaks vaadeldakse juba vastuvõetud seadusandlust välisriikides. Kõrvutatakse Euroopa Liidu jõustruktuuride seisukohti ning Eestis hetkel kehtivad praktikad ning peatüki lõpus jõutakse ka „sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste definitsioonini.

1.2 Mõiste senine rahvusvaheline tähendus

Rahvusvahelises kirjanduses on võimalik leida väga mitmeid määratlusi sotsiaalse ettevõtluse mõistele. Küll aga valmistab raskusi ühese definitsiooni leidmine, kuna tegu on riiklikul ning riikidevahelisel tasandil alles küllaltki uudse valdkonnaga. Esmakordselt hakkas termin „sotsiaalne ettevõtlus“ populaarsust koguma 1975. aastal, kui seda kasutati ükskõik millise kollektiivomandis ning -majandamisel oleva ettevõtte tähenduses.⁵ Lähemale tänapäevasele üldlevinud definitsioonile jõudis Drucker 1979. aastal avaldatud definitsioonis, mil sotsiaalset

⁴ Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri, RT I, 29.12.2011, 228, § 18 lg 1 p 3,4.

⁵ Dholakia, N., Dholakia, R.R. “Marketing Planning in a Social Enterprise.” *European Journal of Marketing*, Vol. 9, Nr. 3. 1975. Lk 250-258. *Via* Pärenson, T. “Social impact evaluation in social enterprises in Estonia: need, readiness and practices.” Doktoritöö. Tartu Ülikooli kirjastus. Tartu. 2011. Lk 20.

ettevõtlus seoti ka korporatsioonide eetilise vastutavusega.⁶ Tänapäevaks on mitmed autorid ning teadusartiklid pühendunud sellele, et pakkuda sotsiaalsele ettevõtlusele ühtne definitsioon. Küll aga puudub pakutavate erinevate määratluste vahel selge konsensus.

Siiamaani puudub universaalne arusaam sellest, mida täpsemalt pidada sotsiaalseks ettevõtluseks. Mõned, näiteks J. Emerson ja F. Twerksy on oma 1996. aasta raportis asunud seisukohale, et sotsiaalseks ettevõtluseks saab pidada eelkõige mittetulundusühingute (edaspidi ka *MTÜ*) poolt enda sotsiaalsete eesmärkide täitmiseks loodud tuluteenimisele suunatud ettevõtteid. Nende, otseselt mitte ühiskonna huve teenivate ettevõtete kaudu, saavad heategevusorganisatsioonid rahastada ning edendada oma peamist tegevust. Lisaks peavad nad sotsiaalse ettevõtluse vormiks ka seda, kui tuluteenimisele orienteeritud ettevõtted loobuvad osast teenitud kasumist ning suunavad selle sotsiaalsete probleemide lahendamisele.⁷ Seega peavad nemad sotsiaalseks ettevõtluseks eelkõige kommertslike äride ühildamist sotsiaalsete eesmärkidega.

Sotsiaalse ettevõtluse tuumaks on peetud ka innovaatilisi lähenemisi, mis on eelkõige suunatud sotsiaalsete probleemide lahendamisele. Sealjuures ei ole põhirõhku asetatud mitte traditsioonilisele majanduslikule jätkusuutlikusele, vaid pigem uuenduslike programmide ning sotsiaalsete lahenduste loomisele ning ressursside suunamisele sotsiaalsete probleemide lahendamiseks.⁸ Selle definitsiooni kohaselt on sotsiaalne ettevõtlus siiski lahutamatu seotud traditsioonilise mittetulundussektoriga majandusruumis. Sealjuures ei ole väga täpselt välja toodud, milliste tunnuste alusel siiski saaks eristada sotsiaalset ettevõtet harilikust *MTÜ*-st. See on ka mõistetav, arvestades, et allika autor on oma kirjatükis pühendunud justnimelt traditsiooniliste *MTÜ*-de mittetraditsioonilise rahastamise küsimustele. Hoolimata allika autori seisukoha mõistetavusest ei saaks aga sellist definitsiooni käesoleva töö autori arvates pidada kogu sotsiaalse ettevõtluse sisu avavaks, kuna selle kohaselt jääksid kõrvale kõik tulu teenimisele suunatud ettevõtted.

Maailma suurim sotsiaalseid ettevõtjaid ühendav *Ashoka* organisatsioon peab enda liikmeid eristavateks faktoriteks eelkõige samuti innovaatilist lähenemist sotsiaalsetele probleemidele, kuid erinevalt eelnevalt toodud lähenemisest, tunnistatakse selle organisatsiooni poolt sama

⁶ Pärenson, T. "Social impact evaluation in social enterprises in Estonia: need, readiness and practices." Doktoritöö. Tartu Ülikooli kirjastus. Tartu. 2011. Lk 20.

⁷ Emerson, J., Twerksy, F. „New Social Entrepreneurs: The Success, Challenge and Lessons of Non-Profit Enterprise Creation“, ZesTop Publishing, San Francisco, 1996. Lk 11-19

⁸ Dees, J. G. "Enterprising nonprofits: What do you do when traditional sources of funding fall short?" Harvard Business Review, 1998. Lk 55-67

tähtsaks ka sotsiaalse ettevõtluse majanduslik pool. *Ashoka* pakutud definitsioonist leiab ka teatavaid poliitilisi alatoone, kuna nemad peavad sotsiaalseteks ettevõtjateks eelkõige innovaatoreid, kes tahavad ja suudavad muuta toimivat süsteemi, kui nad näevad sotsiaalset probleemi, mida on vaja lahendada. Eelkõige aga peetakse siingi sotsiaalseteks ettevõtjateks innovaatoreid, kes oma uudseid lahendusi ühiskonna parendamiseks rakendavad. Sealjuures peaksid edukad sotsiaalsed ettevõtjad silmas pidama nii lühiajalisi lahendusi, kui ka ühiskonnamaastiku pikemaajalist perspektiivi ning selle arengutendentse.⁹ Küll aga ei saa sedagi definitsiooni pidada kõikehõlmavaks, kuna organisatsiooni eesmärk on kõigest sarnastel aladel tegelevate inimeste koondamine ning mitte valdkonna täpne määratlemine.

Seega on rahvusvahelisel tasandil sotsiaalse ettevõtluse mõiste määratlemises suured lahkkelid. Ühtsete vaadetena võib aga välja tuua seisukoha, et sotsiaalne ettevõtte peaks kindlasti tegelema peamiselt ühiskondlike probleemide lahendamisega läbi majandustegevuse. Sealjuures peavad mitmed autorid oluliseks ka sotsiaalse innovatsiooni esinemist selleks, et teatud ettevõtet saaks lugeda sotsiaalseks ettevõtteks. Käesoleva töö autor aga leiab, et vähemalt seadusandluses kasutatava definitsiooni kontekstis ei saa sotsiaalsele innovatsioonile suurt tähelepanu pöörata, kuna see tooks mõiste määratlusse pigem juurde lisasegadust kui selgust.

1.2.1 Euroopa Liidu seisukoht

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee oma 2011. aasta arvamuses sotsiaalse ettevõtluse ja ettevõtte teemal proovinud samuti sisustada sotsiaalse ettevõtluse mõistet, kuid teinud seda küllaltki üldiselt, kasutades nimetatud valdkonna ettevõtete eristamiseks omadusi, mis peaksid tõmbama piirid sotsiaalse ettevõtte ning traditsioonilise ettevõtluse vahel. Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuses leiab kajastust tõsiasia, et ka Euroopa Liidu liikmesriikide hulgas erineb arusaam sotsiaalse ettevõtluse olemusest suuresti. Seetõttu ei üritatagi nimetatud arvamuses valdkonnale ühtset definitsiooni pakkuda, vaid piirduetakse laiemal raamistikuloomisega sotsiaalsele ettevõtlusele.¹⁰ Sealjuures avaldatakse arvamust, et komitee peaks kaaluma ka uuringu läbiviimist uute õiguslike vormide ja õigusaktide algatuste kohta mõnes

⁹ *Ashoka* organisatsiooni koduleht. Kättesaadav Internetis: https://www.ashoka.org/social_entrepreneur

¹⁰ Täpsemat nimekirja tunnustest, millele sotsiaalsed ettevõtted lähtuvalt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamusest vastama peavad, vt. Lisa 1.

liikmesriigis eesmärgiga hinnata nende kasulikkust.¹¹ Seega ei pea Euroopa jõustruktuurid hetkel veel sotsiaalse ettevõtluse täpsemat defineerimist valdkonna edasiseks arendamiseks esmatähtsaks, kuid tulevikku vaadates leitakse, et valdkonna reguleerimiseks kasutatava seadusandluse analüüsimine oleks siiski vajalik.

Tähelepanuväärne on aga komisjoni seisukoht, mille järgi on sotsiaalsetele ettevõtetele omane „tegutsemine peaasjalikult mittetulundusühinguna.“¹² Hoolimata asjaolust, et arvamus on koostatud arvestades hetkeolukorda Euroopas, tundub sellise tingimuse lisamine sotsiaalset ettevõtet iseloomustavasse nimistusse küllaltki tagurlik, kuna peaasjalikult mittetulundusühinguna tegutsemise nõue lülitaks välja paljud sotsiaalsed ettevõtted, mis hetkel tulundusühingutena tegutsevad. Käesoleva töö autor leiab aga, et pikemas perspektiivis peaks sotsiaalse ettevõtluse tulevik ette nägema pigem ettevõtteid, mis suudavad end ülal pidada ilma väliste investeeringuteta, enda majandustegevuse kaudu tulu teenides. See aga läheb vastuollu mittetulundusühingute olemusega. Lisaks tunnistab komisjon ka arvamuses, et hetkel on Euroopa Liidus toimivaid sotsiaalseid ettevõtteid väga mitmetes erinevates juriidilistes vormides ning oluline on nende kõigi kaasamine sotsiaalse ettevõtluse edasisse arengusse¹³, kuid seejärel liigitatakse ametlikult sotsiaalsete ettevõtete alla peaasjalikult mittetulundusühinguna tegutsevad ettevõtted.

Lisaks on komisjon enda pakutavas sotsiaalsetele ettevõtetele omaste tunnuste nimistus, mida peaks kasutama, et määrata sotsiaalsete ettevõtete olemust, kasutanud väga umbmäärast tunnust – „tegutsemine peaasjalikult mittetulundusühinguna“ – eelnevalt on juba asunud seisukohale, et mittetulundusühingute esiletoomine võib hakata diskrimineerima teisi võib-olla samalaadse sotsiaalse missiooniga äriühinguid, kuid samuti jääb arusaamatuks komisjoni sõnakasutus, kui see puudutab sõna „peaasjalikult“. Hoolimata mittetulundussektorile teatavate eeliste andmisest, on komisjon need ka tagasi võtnud, tunnistades, et reaalsuses ei ole ühinguvormil siiski tähendust. See muudab reaalsest sisutühjaks kogu komisjoni ühe tingimuse, millega sotsiaalseid ettevõtteid teistest eristada.

Seega saab tõdeda, et ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitees valdab veel kerge segadus mõiste defineerimisel. Puuduseks saaks pidada lakoonilise definitsiooni puudumist „sotsiaalse ettevõtte“ mõistele, mida saaks sealjuures täiendada vajalike tunnuste nimistuga. Selline

¹¹ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sotsiaalne ettevõtlus ja sotsiaalne ettevõte“. Euroopa Liidu Tetaja. 2012/C 24/01. 28.01.2012. Lk. C 24/3.

¹² Samas.

¹³ Samas. Punktid 3.1.1, 3.1.4

suhtumine oleks asjakohane ka seetõttu, et Euroopa Komitee ei ole kohustatud mõistet defineerima ühegi siseriikliku seaduse kontekstis, mille ülesandeks peaks olema kogu valdkonna reguleerimine. Seega oleks saanud Komitee kasutada võimalust ning täpselt selgitada, mida peaks Euroopa kontekstis sotsiaalseks ettevõtteks pidama. Seda aga ei ole tehtud.

1.2.2 Välisriikide seisukohad

Käesoleva töö kirjutamise hetkel on sotsiaalsele ettevõtlusele eraldi regulatsioonid väga mitmed Euroopa riigid, kuid eraldi juriidilised vormid nimetatud ettevõtetele on pigem erandiks. Üks vähestest Euroopa riikidest, kes sotsiaalsetele ettevõtetele eraldi juriidilise vormi loomise sammu on ette võtnud, on Suurbritannia. Samuti on eraldi juriidilise vormi loomine populaarne olnud ka Ameerika Ühendriikide osariikide puhul, mis on võtnud vastu eraldi regulatsioone käsitletava valdkonna raamistamiseks.

Alljärgnevalt leiavad käsitlust mõned nimetatud Euroopa riikides ning Ameerika Ühendriikides sotsiaalsele ettevõtlusele antud definitsioonid. Käsitletakse just riikide sotsiaalsele ettevõtlusele antud määratlusi, kuna valdkonna seaduslikul reguleerimisel on legislatiivorganid pidanud seda täpselt defineerima ning arvestades käesoleva töö peaküsimust – kas Eestis oleks vaja sotsiaalset ettevõtlust reguleerida – annab riikide käsitluste võrdlemine ka võimaluse süübida valdkonna seadusliku reguleerimise erinevustesse riikide vahel.

1.2.2.1 Soome ja Leedu

Soome võttis sotsiaalset ettevõtlust eraldi reguleeriva seaduse vastu esimesena Euroopa Liidu riikidest, 2003. aastal. Seadus jõustus aasta hiljem, 2004. aastal. Vastuvõetud sotsiaalsete ettevõtete seadus annab valdkonnale küll erakordselt kitsa definitsiooni, pidades sotsiaalseteks ettevõteteks (*sosiaalinen yritys*) ainult neid, mis pakuvad tööhõivevõimalusi kas puuetega inimestele või pikaajaliselt töötutele ning mis on kantud sotsiaalsete ettevõtete registrisse.¹⁴ Sealjuures aga ei ole sotsiaalsele ettevõttele ette nähtud eraldi ühinguvormi ning ettevõtte võib tegutseda vabalt valitud vormis.¹⁵ Seega kehtestatakse sotsiaalsetele ettevõtetele

¹⁴ *Laki sosiaalisista yrityksistä*. (Tõlge: “Act on Social Enterprises“). No 1351/2003. Sections 1,2.

¹⁵ Sotsiaalsete ettevõtete koduleht. Kättesaadav Internetis: http://www.sosiaalinenyritys.fi/sofi_english (15.04.2014)

sisuliselt kaks tingimust: formaalselt peab tegu olema riiklikku sotsiaalsete ettevõtete registrisse kantud ettevõttega ning sisuliselt ei kanta registrisse ettevõtteid, mis ei paku tööd kas puudega isikutele või pikaajaliselt töötutele. Antud peatüki lõikes on olulisim kindlasti kasutatud sisuline tingimus.

Sisuliselt saavad ennast sotsiaalseks ettevõtteks registreerida ettevõtted, mille töötajad on vähemalt 30% ulatuses kas puudega isikud või pikaajalised töötud, kellega on ettevõtte sõlminud töölepingud ning kellele makstakse kollektiivlepingus ettenähtud palka. Puudega isikud peavad töötama vähemalt 50% ettenähtud täistööajast ning pikaajalised töötud 85%. Lisaks on sotsiaalseks ettevõtteks kvalifitseerumiseks lisanõue, et vähemalt 50% ettevõtte sissetulekust peab tulema ettevõtlustulust.¹⁶

Käesoleva töö autor ei saa nõustuda Soome legislatiivorganite valikuga piiritleda sotsiaalsete ettevõtete mõistet nii kitsalt. Ühiskonnas valitseva õigusselguse osas tuleb terminitele täpse sisu andmine kindlasti kasuks, kuid samas ei saa heaks kiita olukorda, kus rahvusvahelisel tasandil juba teatud tähenduse omandanud määratlus siseriiklikult ülemäära piiravaks tehakse. Sotsiaalsete ettevõtete riiklikusse registrisse kandmine lähtudes ainult tööintegratsioonipoliitilistest otsustest piirab ebamõistlikult teiste sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete võimalusi nimetatud valdkonnas tegutseda, kui riiklikul tasandil on terminile antud niivõrd kitsas tähendus. Antud juhul ei ole suudetud leida sobivat tasakaalu termini piisava ning ülemäära kitsendava defineerimise vahel.

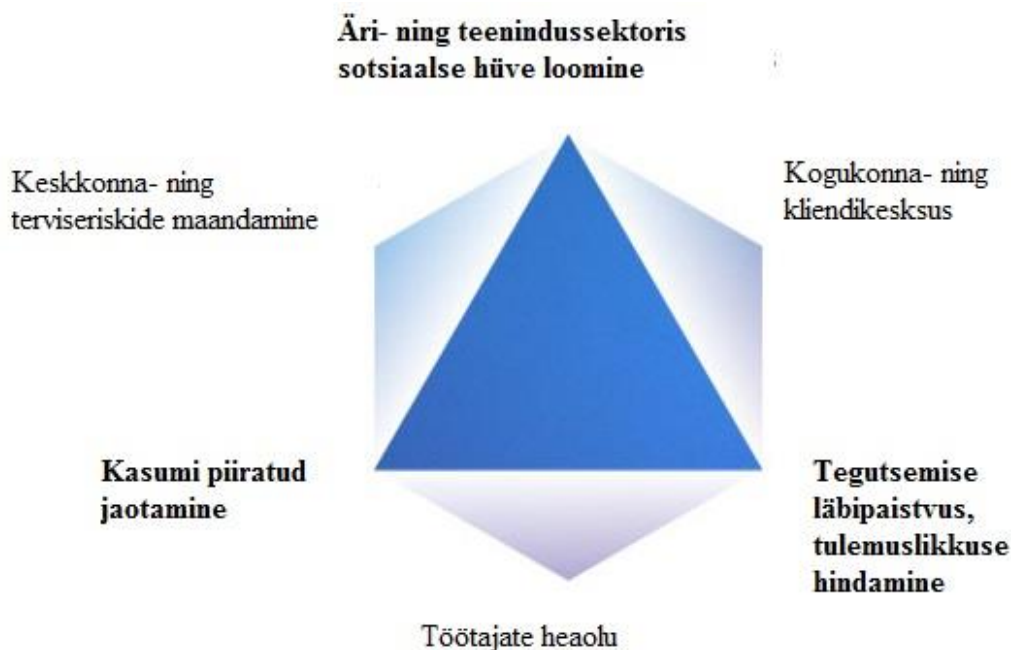
Ülaltoodud seisukohta toetab ka tõsiasi, et tänaseks on aga Soomes tekkinud poliitiline huvi sotsiaalse ettevõtte mõiste laiendamise vastu ka aladele, mis ei tegele ainult tööintegratsiooniga. Euroopa Sotsiaalfondi eelmise rahastusperioodi käigus (2007-2013. aastad) on abi otsitud mõiste laiendamiseks peamiselt Suurbritanniast. Lisaks leidis Soome Majandus- ja Tööhõive Ministeeriumi töögrupp, et senimaani kasutatud „sotsiaalse ettevõtte“ käsitlus Soomes oli liialt piirav. Leiti, et sotsiaalsete ettevõtete laiem eesmärk on ettevõtluskeskkonna elavdamine, sotsiaalselt oluliste teenuste pakkumine ning mittetulundussektori integreerimine edukasse turumajandusse.¹⁷ Sotsiaalse ettevõtluse definitsiooni laiendamise huvides lõi Majandus- ja Tööhõive Ministeerium sotsiaalse ettevõtluse arendamiseks ka sotsiaalse ettevõtte märgi.

¹⁶ Sotsiaalsete ettevõtete koduleht. Kättesaadav Internetis: http://www.sosiaalinenyryitys.fi/sofi_english (15.04.2014)

¹⁷ Kostilainen, H., Pättiniemi, P. "Evolution of the Social Enterprise Concept in Finland". Avauksia yhteiskunnallisen yritystoiminnan tutkimukseen, 2013. Lk. 43.

Sotsiaalse ettevõtluse märk on mõeldud ettevõtetele, mis üritavad leida lahendusi sotsiaalsetele ning ökoloogilistele probleemidele. Lisaks on nende ärilisel tegutsemisel ka üleüldine positiivne mõju ühiskonnale. Enamus ettevõtlustulust suunatakse tagasi ühiskonda ning nende tegutsemist iseloomustab avatus ning läbipaistvus. Otsuse selle kohta, millised ettevõtted on väärt sotsiaalse ettevõtte märki, teeb Soome Sotsiaalsete Ettevõtete Komitee.¹⁸

Joonis 1 – Sotsiaalsele ettevõttele olulised tunnused

Allikas: Soome Tööühingu koduleht¹⁹ Autori tõlge.

Ülaltoodut kokku võttes nähtub, et Soomes on hetkel kasutusel kaks määratlust sotsiaalsetele ettevõtetele. Algselt sotsiaalsete ettevõtete seadusesse loodud väga kitsas määratlus, mille kohaselt on sotsiaalsed ettevõtted teatud registrisse kantavad tööintegatsioonipoliitikat toetavad äriühingud, ei ole olnud piisav, et haarata kogu valdkonna mitmekesisust. Seega on mõistet laiendatud ning sotsiaalse ettevõtte märgi loomisega on institutsionaliseeritud laiem valdkond, milles sotsiaalsed ettevõtted saavad tegutseda. Käesoleva töö autor ei ole aga veendunud, et kahe definitsiooni pool-riiklik tunnustamine oleks parim lahendus probleemile. Esiteks tekitab segadust seadusesse viidud tööintegatsiooni olulisust rõhutav definitsioon ning seejärel laiendatud määratlus sotsiaalsetele ettevõtetele, mis seisneb sotsiaalse ettevõtte märgi loomises.

¹⁸ Soome Tööühingu koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.avainlippu.fi/en/symbols/finnish-social-enterprise-mark>

¹⁹ Kättesaadav Internetis: <http://www.avainlippu.fi/en/symbols/finnish-social-enterprise-mark> (17.04.2014)

Väga sarnase suhtumisega sotsiaalse ettevõtluse defineerimisse on olnud ka Leedu valitsus. Ka seal on sotsiaalsele ettevõttele antud määratlus, kui peamiselt tööhõiveprobleemidega tegelevatest ühinguliigist. Leedu käsitluse kohaselt peavad sotsiaalsed ettevõtted andma tööd vähemalt neljale riskigrupi töötajale ja selliste töötajate hulk peab moodustama vähemalt 40% ettevõtte töötajatest.²⁰ Sellisteks töötajateks on teiste hulgas näiteks puuetega inimesed, inimesed, kes on pensionieast vähem kui viie aasta kaugusel ja üksikvanemad.²¹ Seega on antud juhul sotsiaalsele ettevõttele antud mõnevõrra laiem tähendus kui Soomes läbi inimgruppide, mille liikmeid palgates ettevõtteid ühiskondlikeks saab pidada. Küll aga on ka siin sotsiaalne ettevõtlus siiski äärmiselt tihedalt seotud ühiskonna tööhõive probleemide lahendamisega.

Erinevalt Soomest aga ei ole Leedu puhul kasutusele võetud mingeid muid vahendeid, millega sotsiaalse ettevõtluse väga kitsalt määratlust laiendada. Sealjuures tuleks veel eraldi märkida ühte Leedus sätestatud eritingimust - nimelt, et kvalifitseeruda sotsiaalsete ettevõtete hulka peab ettevõtte andma tööd vähemalt neljale riskigrupi kuuluvale isikule. Selline tingimus tähendab peaaegu automaatselt väike-ettevõtete sotsiaalseteks ettevõteteks lugemise võimatust. Nimetatud nõue ei ole ilmselt üllatav, kui arvestada Leedu äärmiselt tööhõiveprobleemidele suunatud käsitlust sotsiaalsest ettevõtlusest²². Küll aga tuleb antud juhul tõdeda sotsiaalsele ettevõttele erakordselt kitsa definitsiooni andmist, mis välistab nii kõik ettevõtted, mis tegelevad ühiskondlike probleemidega laiemalt, kui ka ettevõtted, mille töötajate hulk ei ole vastav seaduse nõuetele.

1.2.2.2 Suurbritannia

Suurbritannia viis eraldi ühinguvormi enda seadusandlusesse sisse 2006. aasta *Companies Act*-iga. *Companies Act* loetleb kõik erinevad erinevad äriühingute liigid Suurbritannias, sealhulgas ka *Community Interest Company* (edaspidi ka *CIC*), mis on enda olemuselt sotsiaalse ettevõtte erivorm. Antud seaduses puudub sisuline definitsioon sotsiaalsele

²⁰ *Law on Social Enterprises*. IX-2251. (Täiendatud 18.12.2007 – No X-1388). (Official translation). Kättesaadav Internetis: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=312453 (17.04.2014) Article 2.

²¹ Täpsemalt Lisas 3.

²² Ščerbickaitė, K., Moskvina, J. "Social Enterprises in Lithuania" Peer Review on Social Entrepreneurship. Conference "Social Entrepreneurship and Other Models to Secure Employment for Those Most in Need". 2013. Lk 1-2.

ettevõtluksle ning *Community Interest Company* loomiseks tuginetakse peaaegu täielikult formaalsetele nõuetele:

- *CIC* loomiseks tuleb pöörduda vastava valitsusasutuse poole kirjeldusega, millist ühiskondlikku probleemi loodav ettevõtte peaks hakkama lahendama (eesmärk);
- Tuleb anda juriidiline lubadus („*asset lock*“), mille kohaselt kasutatakse loodava ettevõtte tulusid ainult eesmärgi saavutamiseks ning samuti seatakse piirid tuludele, mida saab ettevõtte osanike vahel ära jagada;
- *CIC* loomiseks tuleb saada luba vastava valdkonna reguleerijalt („*Community Interest Company regulator*“).²³

Täpsema definitsiooni, mida Suurbritannia seadusloojad peavad *Community Interest Company*-ks, leiab 2004. aasta *Companies Act*-i peatükist, mis käsitleb auditeerimist, investeerimist ning sotsiaalseid ettevõtteid. Erinevalt Soomest, on Suurbritannia legislatiivorganid enam rõhku pannud *Community Interest Company*-de rahalise poole reguleerimisele. Täpsustatakse, et *CIC* loomise puhul ei ole lubatud teenitud ettevõtluksulu jagada enda investorite vahel, välja arvatud juhul, kui reguleerija sellise võimaluse ette näeb. Kindlasti aga ei ole lubatud kogu ettevõtluksulu jagamine.²⁴ Sealjuures on lubatud ka teist liiki äriühingute ümberkujundamine *CIC*-ks juhul, kui teised formaalsed nõuded on täidetud, see tähendab, kui saadakse luba *Community Interest Company regulator*-ilt.

Täpsema ettekujutuse, mida Suurbritannias peetakse sotsiaalseks ettevõtteks, annab *Community Interest Company regulator*-i välja antud juhise. Selle kohaselt on sotsiaalsed ettevõtted (mille ühinguvormiks *CIC* on) peamiselt sotsiaalsete probleemide lahendamisele suunatud äriühingu, millede ettevõtluksulu suunatakse peaaesjalikult tagasi ühiskonda, selle asemel, et suurendada ettevõtte osanike või omanike sissetulekut.²⁵

Sealjuures antakse „sotsiaalsele probleemile“ Suurbritannias palju laiem määratlus kui Soomes, kus sotsiaalseteks ettevõteteks kvalifitseerusid vaid puudega isikutele või pikaajalistele töötutele. Antud juhul peetakse sotsiaalse probleemi lahendamiseks mistahes tegevust, millest saavad tervikuna kasu ühiskond või keskkond.²⁶ Sealjuures ei pea sotsiaalne

²³ *UK Companies Act 2006*, c.46

²⁴ *UK Companies Act 2004*, c. 27. Part 2, § 30.

²⁵ „Community Interest Companies. Frequently Asked Questions.“ Issued by the Regulator of Community Interest Companies. 2009. Lk 1.

²⁶ *Samas*. Lk 1.

ettevõtte olema tingimata *CIC*-vormis, vaid sisuliselt määravaks faktoriks on ettevõtlustulu eetilise ning üldkasuliku viis.

Käesoleva töö autor ei ole veendunud, et sotsiaalse ettevõtte mõiste sisustamine seaduses ainult läbi formaalsete tingimuste on parim lahendus, kuna suure tõenäosusega võib see mõjuda pärssivalt isikutele, kes soovivad sotsiaalset ettevõtet luua, kuid ei suuda leida üheselt mõistetavaid kriteeriume, millele selline ettevõtte peaks vastama. Kasuks tuleb kindlasti vastava regulatoororgani olemasolu, mis saab huvilistele *CIC* olemust tutvustada, kuid lähtudes Eesti ühinguõiguses kehtivaid põhimõtteid, mille järgi ettevõtete loomine peaks olema inimestele võimalikult lihtsalt tehtud, ei saa jaatada olukorra korraldust, kus sotsiaalse ettevõtte loomiseks peavad loojad pöörduma eraldi organite poole, millede ülesandeks on otsustada loodava ettevõtte kriteeriumidele vastavuse üle.

1.2.2.3 Itaalia

Sarnaselt Soomele, ei ole Itaalias loodud eraldi äriühingu vormi sotsiaalsete ettevõtete tarvis. Sealsed seadusloojad on sotsiaalset ettevõtlust pidanud vajalikuks reguleerida pigem juriidilise kategooria tasandil. Seetõttu võib Itaalias 2006. aastal vastu võetud ning 2008. aastal jõustunud sotsiaalsete ettevõtete seadust lugeda pigem valdkonna üld-, kui eriseaduseks. Seega sobivad Itaalia käsitluse kohaselt sotsiaalsesse ettevõtlusesse põhimõtteliselt kõik tüüpi eraühingud – seal hulgas nii ühistud, äriühingud ning ka traditsioonilised mittetulundusühingud. Erinevate juriidiliste tüüpide asemel rõhutatakse seaduses organisatsioonide sotsiaalset iseloomu.²⁷

Sotsiaalsete ettevõtete hulka kuuluvateks loetakse need eraõiguslikud organisatsioonid, mille peamine eesmärk ei ole kasumiteenimine oma omanikele, vaid läbi ettevõtlustegevuse ühiskondlike huvide teenimine. Ettevõttel peavad esinema kõik nimetatud omadused, et omandada sotsiaalse ettevõtte juriidilist tähendust.²⁸ Sealjuures peavad ettevõtlustulud moodustama vähemalt 70% kogu ettevõtte sissetulekust. See tähendab ka, et antud määratluse järgi ei saaks sotsiaalsete ettevõtete hulka kuuluda Eesti mõttes sihtasutused ning erinevad fondid, millede peamine tegevus hõlmab nende varade haldamist ning rahade suunamist

²⁷ Legge. 13 giugno 2005, n. 118. *Delega al Governo concernente la disciplina dell'impresa sociale*. Tõlge: „*Delegation to the Government concerning the discipline of the social enterprise*.“

²⁸ Fici, A. „The New Italian Law on Social Enterprise“. Trento Centre for Local Development and the Institute for the Development of Non-Profit Organisations. Zagreb. 2006. Lk 3.

nende valitud toetusaladesse. Samuti jäetakse välja ka organisatsioonid, mis pakuvad küll ühiskondlikult vajalikke teenuseid, kuid millede peamine sissetulekuallikas ei ole nimetatud teenuste eest teenitud tulu, vaid pigem riiklikud või vabatahtlikud toetused.

Itaalia seadus on tähelepanuväärne ka selles osas, milles see jagab Itaalia kolmanda sektori kaheks alasektoriks – ettevõteteks ning organisatsioonideks, millel puuduvad ettevõtlustegevused. Sellist vahetegemist saaks edukalt ära kasutada tulevastes maksuseaduste reformides, mis hetkel Itaalias tegemata on. See tähendab, et maksuõiguse mõttes puudub hetkel Itaalias praktiline vahetegemine sotsiaalse ettevõtte ning traditsioonilise mittetulundussektori organisatsiooni vahel.²⁹

Viimane tingimus, mida Itaalia seadusloojad on sotsiaalsetele ettevõtetele esitanud, puudutab nende tegevuse ühiskondlikku kasulikkust. Ühiskondlikkul kasulikkusel on nimetatud seaduse tähenduses kaks väljendust: esimene neist hõlmab tegutsemist seaduses kindlaks määratud valdkondades, nagu sotsiaalhoolekanne, haridus, tervishoid, kultuur või keskkonnasäästlikkus ning teine väljendus leiab tugevaid paralleele Soome käsitlusega, kus sotsiaalseteks ettevõteteks peetakse neid, mis pakuvad tööd puuetega või puudustkannatavatele inimestele. Viimasel juhul on valdkond, milles ettevõtte tegutseb, ebaoluline, kuid tähtsust omab, et vähemalt 30% palgatutest oleksid puuetega või puudustkannatavad isikud.³⁰

Lisaks on Itaalia seaduses väga täpselt defineeritud sotsiaalse ettevõtte mitte kasumitaotluslikkuse nõue. Kindlasti ei tähenda see nõue, et ettevõtte ei peaks olema kasumlik ning jätkusuutlik, vaid nõude eesmärk on, et sotsiaalne ettevõtte ei saa toimida selle omanike huvides ning teenitud kasumit ei tohi ettevõttest välja võtta. Selle asemel on seaduse kolmandas paragrahvis selgitatud, et kogu teenitud tulu tuleb kas reinvesteerida ettevõtte põhitegevusse või selle varade suurendamisse. Lisaks loob kasumi ettevõttest väljaviimise keelule uue tähenduse nõue, et sotsiaalseid ettevõtteid ei või Itaalias omada traditsioonilised äriühingud.³¹

Seega saab Itaalia 2006. aasta seadusest leida kõige täpsemalt defineeritud tähenduse sotsiaalsele ettevõttele. Antud juhul on juba seadusesse endasse kirjutatud kõik sotsiaalseid ettevõtteid eristavad tingimused ning nende eristamine traditsioonilistest äriühingutest ning

²⁹ Fici, A. Viide 28. Lk 4.

³⁰ Samas. Lk 5.

³¹ Samas. Lk 6.

klassikalistest kolmanda sektori organisatsioonidest on tehtud võimalikult selgeks. Puuduseks tuleb aga kindlasti pidada eraldi maksustamise puudumist kaheks jagatud kolmanda sektori juures.

1.2.2.4 Ameerika Ühendriigid

Ameerika Ühendriikide föderaalne ning osariiklike seadusandluse erinevuse tõttu ei saa hetkel veel rääkida sealsest üleriigilisest sotsiaalse ettevõtluse reguleerimisest, kuid viimase aastakümne jooksul on asjassepuutuvaid seaduseid vastu võtnud mitmete sealsete osariikide legislatiivorganid. Eraldi regulatsiooni sotsiaalse ettevõtluse tarvis on rakendanud üheksa osariiki: Illinois, Louisiana, Maine, Michigan, North Carolina, Rhode Island, Utah, Vermont ning Wyoming. Lisaks on föderaalne jurisdiktsiooni põhjal sotsiaalset ettevõtlust reguleerinud ka Oglala Sioux ning Montana Crow hõimu pärismaalased.³²

Käesolevas magistritöös ei hakata käsitlema iga valdkonda reguleerinud osariigi seadusi eraldi, vaid selle asemel tehakse üldisem kokkuvõtte reguleerimise põhimõtetest ning viisidest. Välja tuuakse vaid osariikide seadusandluste põhimõttelised erinevused sotsiaalse ettevõtluse mõiste käsitlemisel.

Osariikide tasandil on sotsiaalse ettevõtluse reguleerimiseks kõikidel juhtudel tehtud asjassepuutuvaid parandusi osariikide piiratud vastutusega äriühinguid käsitlevatesse seadustesse (*Limited Liability Company Act*). Sotsiaalsete ettevõtete mõiste on seadustesse kantud kui vähekasumlik piiratud vastutusega ettevõtte (*low-profit limited liability company*). Tähelepanuväärne on juba asjaolu, et Ameerika Ühendriikides liigitatakse formaalselt sotsiaalsed ettevõtted kasumitaotluslike alla, erinevalt paljudel juhtudel Euroopas kehtivatest põhimõtetest.

Hoolimata asjaolust, et muudatused tehakse kasumipüüdlike ettevõteteid käsitlevasse seadusesse, on peamine Ameerika Ühendriikide sotsiaalseid ettevõteteid ühendav organisatsioon, *Americans for Community Development*, tõdenud, et eriregulatsiooni üks tähtsamatest eesmärkidest oleks lihtsustada föderaalset tasandil reguleeritud investeeringute

³² *Americans for Community Development* koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://americansforcommunitydevelopment.org/laws> (17.04.2014); Field, A. „North Carolina Officially Abolishes the L3C“, *Forbes Magazine* võrguväljaanne, 11.01.2014. Kättesaadav Internetis: <http://www.forbes.com/sites/annefield/2014/01/11/north-carolina-officially-abolishes-the-l3c/> (17.04.2014)

süsteemi kaudu raha suunamist nimetatud ettevõtetesse.³³ Nimetatud föderaalne süsteem – *program related investments* – käsitleb aga üksnes heategevuslike organisatsioonide ning mittetulundusühingute põhikirjalike eesmärkide edendamiseks tehtavaid investeeringuid.³⁴ Seega võib juba antud juhul jaatada teatava ebakõla olemasolu reguleeritava valdkonna tegelikkuse ning kehtiva seadusandluse vahel.

Eelnevale kasumisõbralikule käsitlusele vastupidiselt on aga osariigid vähekasumlike piiratud vastutusega ettevõtete hulka kuulumiseks pannud kohustuslikuks tingimuseks asjaolu, et ettevõtte peaesmärk ei saa mitte mingil juhul olla kasumi teenimine. Samuti Euroopa riikides leitule, pannakse ka siin kõige enam rõhku sotsiaalse missiooni olemasolule ettevõtte eksisteerimise eeldusena.³⁵ Erinevalt valdavast käsitlusest, lisab ainult North Carolina seadusandlus juurde täpse selgituse, et vähekasumlik ettevõtte peab olema loodud nii ärilisel kui heategevuslikul eesmärgil.³⁶ Erinevalt Euroopas levinud käsitlusest ei kasutata Ühendriikide osariikide seadusandluses kordagi terminit „ühiskondlik“ või „sotsiaalne kasulikkus“ rääkides sotsiaalsetest ettevõtetest. Selle asemel kasutatakse mõiste määratlemisel selgeid paralleele heategevustega (*charity*), millele on õiguslik tähendus antud Ameerika Ühendriikide föderaaleskirjade koodeksis, kus heategevuslikke organisatsioone defineeritakse kui religioosete, heategevuslike, teaduslike, kirjanduslike või hariduslike eesmärkidega organisatsioone.³⁷

Seega võib ameerikalikuks käsitluseks pidada valdkonnale rangemate reeglite loomist. Täpsemalt ei ole defineeritud mitte ainult valdkonnad, milles vähekasumlikud piiratud vastutusega ettevõtted tegutseda võivad, vaid üldisema sotsiaalse heaolu nimel tegutsemise asemel eeldatakse neilt ka definitsiooni järgi tihedamaid seoseid heategevusega. Regulatsiooni liigse spetsiifilisuse ning vähese kokkupuute tõttu reaalsusega sai North Carolina' st ka esimene osariik, mis vähekasumlike piiratud vastutusega ettevõtete kohta käiva eriregulatsiooni kaotas. Regulatsiooni kaotamise täpsemaid põhjuseid käsitletakse sügavamalt ka käesoleva magistritöö edasistes peatükkides.

³³ *Americans for Community Development* koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.americansforcommunitydevelopment.org/> (17.04.2014)

³⁴ Ameerika Ühendriikide Maksusameti (*Internal Revenue Service*) koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.irs.gov/Charities-&-Non-Profits/Private-Foundations/Program-Related-Investments> (21.04.2014)

³⁵ Täpne sõnastus Lisas 4.

³⁶ North Carolina Limited Liability Company Act 187/2010.

³⁷ Section 170(c)(2)(B) of the Internal Revenue Code of 1986, 26 U.S.C. § 170(c)(2)(B).

1.3 „Sotsiaalse ettevõtluse“ mõiste senine tähendus Eestis

2012. aastal asutatud [Eesti] Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik (edaspidi *SEV*) defineerib sotsiaalseid ettevõtteid kui organisatsioone, mis tahavad lahendada mõnda ühiskonna kitsaskohta. Seda teeb sotsiaalne ettevõtte oma toodete-teenuste müügi abil. Ehk siis – sotsiaalne ettevõtte tegutseb mingi konkreetse ühiskondliku eesmärgi saavutamise nimel, kasutades selleks ettevõtlusega teenitud tulu.³⁸ Sarnase käsitluse sotsiaalsele ettevõtlusele annab ka Heateo Sihtasutus, mis oli 2005. aastast kuni *SEV*-i loomiseni Eesti sotsiaalse ettevõtluse eestvedajaks. Heateo Sihtasutus kasutab sotsiaalsete ettevõtete eristamiseks teistest ettevõtlusvormidest peamiselt kohustuslikke tunnuseid, mida ettevõtte peaks omama selleks, et seda peetaks sotsiaalseks ettevõtteks. Sealjuures rõhutatakse ettevõtte tegutsemist põhikirjalise, ühiskondlikult kasuliku eesmärgi saavutamise nimel. Leitakse samuti, et eesmärgi saavutamiseks peab ettevõtte kasutama ettevõtlustulu. Nimetatud tulu teenimise viis ei pea olema seotud ettevõtte põhikirjalise eesmärgiga, kuid tulu ülejäägi paigutamise viis peab olema seotud seotud eesmärgiga.³⁹ Sealjuures ei ole mainitud, kas sotsiaalseks ettevõtteks kvalifitseerumiseks peaks ettevõtte kogu teenitud tulu reinvesteerima oma põhikirjalise eesmärgi saavutamisse või piisaks ka tulu osalisest tagasipaigutamisest ettevõttesse.

Siseriiklikult on Eestis kehtiva sotsiaalse ettevõtluse definitsiooni käsitlenud ka mitmed autorid, lisaks juba mainitud *SEV* ning Heateo Sihtasutuse määratlustele. Sotsiaalse ettevõtluse defineerimise vajadust Eestis on tänaseks käsitletud kolmes magistri- ja doktoritöös, millest kindel määratlus nimetatud valdkonnale pakutakse kahes. 2012. aasta magistritöös antakse täpne ning lakooniline definitsioon sotsiaalsele ettevõttele, mida sisustatakse kui organisatsiooni, mis ettevõtlustegevusega lahendab sotsiaalse mõjuga probleeme. Sotsiaalne mõju tähendab nimetatud töö autori arvates tuvastatavat erinevust inimeste käitumises, mis ilmneb organisatsiooni ja selle erinevate sihtrühmade vastastikmõjus.⁴⁰ Sotsiaalseks ettevõtluseks saaks selle määratluse järgi pidada sotsiaalsete ettevõtete kollektiivset toimimist ühiskonnas.

³⁸ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/esileht/se-eesti/> (17.04.2014)

³⁹ Tamm, A. „Sotsiaalne ettevõtlus: Sotsiaalse ettevõtte mõiste Eestis“. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Teataja. Nr. 12. 2012. Lk. 14.

⁴⁰ Sokolova, M. „Sotsiaalse ettevõtte definitsioon Eesti kontekstis“. Magistritöö. Tallinna Ülikool. Tallinn. 2012. Lk 34.

Enda doktoritöös toob Pärenson välja asjaolu, et rahvusvahelises kontekstis saab sotsiaalse ettevõtluse defineerimisele läheneda kaheti. Tema arvates saab eristada laiemat, Euroopas kehtivat käsitlust, mis hõlmab nii tulundus- kui mittetulundusühingute innovaatilist tegutsemist sotsiaalse eesmärgi saavutamiseks kas tulundus-, mittetulundus- või hübriidsektorites, ning kitsamat, peamiselt Ameerika Ühendriikides kehtivat definitsiooni, mille kohaselt on sotsiaalne ettevõtlus sotsiaalse eesmärgiga organisatsioon, mis peab olema majanduslikult jätkusuutlik. Sotsiaalne eesmärk tähendab siinkohal, et ettevõtluse eesmärgiks on kas täielikult lahendada või kaasa aidata ühiskondliku probleemi lahendamisele ning et nende finantseerimine tuleneb ettevõtlustegevusest turul. Ta toob ka välja, et Eestis paistab hetkel kehtivat pigem kitsam, ameerikaühendriiklik lähenemine.⁴¹ Ise pakub Pärenson enda definitsioonid nii sotsiaalsele ettevõttele, ettevõtjale kui ka ettevõtlusele. Sotsiaalset ettevõtet defineerib ta kui organisatsiooni, mille eesmärgiks on lisada sotsiaalset väärtust selle sihtgruppidele, kes osalevad ka organisatsiooni tegevuse määramisel, kusjuures on sotsiaalsed tegevused vähemalt osaliselt rahastatud läbi ettevõtlustulu. Sotsiaalne ettevõtja on tema sõnul ettevõtlusvaimuga isik, kes on pühendunud sotsiaalse väärtuse edendamisele ning alalhoiule. Sotsiaalseks ettevõtluseks saab Pärensoni järgi lugeda kogu indiviidide, organisatsioonide või võrgustike poolt ette võetud innovaatilist tegevust, mis on suunatud sotsiaalse probleemi vähendamisele või elimineerimisele.⁴²

Samas tuleks ka tähelepanu pöörata sellele, mida peavad sotsiaalseks ettevõtluseks hetkel valdkonnas ka tegelikkuses tegutsevad inimesed. Kuna Eestis puudub üldiselt aktsepteeritud määratlus terminile, siis tegelevad sotsiaalsed ettevõtted hetkel enesemääramisega. Mõningast infot saavad küll pakkuda Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku ning Heateo Sihtasutuse kontaktid, kuid üldine konkreetne määratlus siiski puudub. Ennast sotsiaalseteks ettevõteteks pidavate ühingute hulgas küsitlust tehes selgub, et ka seal erinevad arusaamad sellest, mida sotsiaalne ettevõtlus täpselt kujutab, suuresti.

Tabel 1 - Sotsiaalsete ettevõtjate arvamus definitsioonist

Kriteeriumid	Näited
Rõhutavad probleemi lahendamist	Vastaja 9: "Sotsiaalne ettevõtlus – näha neid, kes hetkel abi vajavad, leida kokkupuutepunkt või ühisosa ja pakkuda abi. Võimalusi on väga mitmeid, näiteks otsene rahaline toetus, toote või teenuse müügitulust teatud

⁴¹ Pärenson, T. Viide 6. Lk. 22.

⁴² Samas, Lk 36.

	protsendi andmine, annetamine, toetatava asutuse külastamine jne."
Rõhutavad teenitud tulu edasi suunamist sihtrühma	Vastaja 31: "Sotsiaalne ettevõtlus tähendab ettevõtlust läbi mittetulundusühenduste, kus kasumit ei võeta dividendidena välja, vaid investeeritakse uuesti ettevõtlusesse. Ei panustata suurele kasumile, vaid tegutsetakse pigem missioonitundest."
Rõhutavad mitte kasumiteenimise eesmärki	Vastaja 36: "Sotsiaalne ettevõtlus on majandustegevus, mille eesmärgid on sotsiaalsed, see tähendab, et tegevustega ei taotleta kasumlikkust, vaid hoopis kasu ja hüvesid mingile (nõrgemas seisus) sotsiaalsele grupile."
Suunatud isiksuse arengule	Vastaja 19: "Sotsiaalne ettevõtlus aitab arendada isiksust läbi tema enda, see tähendab anda talle võimalused ise mõtelda ja ise end tunnetada läbi loodud süsteemi."
Suunatud tööpakkumisele	Vastaja 14: "Sotsiaalne ettevõtlus on töötamise võimalus ühiskonnas väiksema konkurentsivõimega inimesele."
Suunatud organisatsiooni maine suurendamisele	Vastaja 8: "Sotsiaalne ettevõtlus tähendab eelkõige usalduskrediidi loomist. Iga ettevõtmine, mis tegevusse võetakse, peab suurendama organisatsiooni mainet olemaks antud teemas ekspert. Organisatsiooni tegevus on suunatud kogukonna paremaks toimimiseks."

Allikas: Sutt, H. „Sotsiaalsete ettevõtete olemus ja probleemid Eestis“. Magistritöö. Tartu. 2011.

Eestis hetkel tegutsevad sotsiaalsed ettevõtjad peamiselt mittetulundusühingute vormis. Samuti on kõige enam mittetulundusühingutega samastunud ka valdav enamik inimesi, keda on sotsiaalset ettevõtlust käsitlevates uurimustes küsitletud. Siit võiks järeldada, et Eestis puudub vajadus eraldi sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise järele, kuna isikud, kes selles vallas ise tegelevad, leiavad, et on tagatud piisavad juriidilised võimalused rahuldada sotsiaalse ettevõtte vajadusi.

Küll aga ei saa antud arutlust lugeda täielikult ammendavaks. Hetkel on sotsiaalsed ettevõtjad leidnud, et sobivaim vorm nendele tegutsemiseks on mittetulundusühinguna, kuid selline lähenemine võib-olla ka omamoodi Stockholmi sündroom ettevõtjatele. Nimelt ei oska hetkel

tegutsevad sotsiaalsed ettevõtjad lihtsalt kujutleda rentaablumat juriidilist vormi nende vajaduste rahuldamiseks, kui seda on MTÜ.

Lisaks on hetkel märgata tendents, et Eesti sotsiaalsed ettevõtjad peavad üheks sotsiaalse ettevõtte defineerivaks omaduseks asjaolu, et kogu teenitud kasum tuleks reinvesteerida ühiskonda. Selline arusaam ei ole mujal maailmas ilmtingimata valdav ning võimalikuks peetakse ka osa kasumi laiali jaotamist ettevõtte omanike või investorite vahel. Siin võiks leida tunnuseid sellest, kuidas senini puuduv juriidiline regulatsioon on hakanud määrama ka terve valdkonna määratlemist. Nimelt ei ole Eesti seadusandluse järgi võimalik mittetulundusühingutel enda teenitud kasumit laiali jagada ning, kuna valdav osa Eesti sotsiaalseid ettevõtteid tegutseb justnimelt MTÜ vormis, võib (kuid ei pruugi) see tähendada, et puuduv juriidiline definitsioon ning tegutsemisvorm on tarbetult piiranud tegutsevate ettevõtjate arusaama sellest, mis sotsiaalne ettevõtte olla saaks või peaks.

1.4 Potentsiaalne definitsioon sotsiaalsele ettevõtlusele Eesti kontekstis

Eelnevalt toodust nähtub, et ka Eesti kontekstis on sotsiaalse ettevõtlusele ühtse tähenduse andmisega suuri raskusi ning puudub täpne definitsioon mõistele. Järgnevas alapunktis püütakse eelnevalt peatükis käsitletut kokku võttes ning võrreldes magistritöö kirjutamise hetkel Eestis kehtivat seadusandlust, anda sotsiaalsele ettevõtlusele ning ettevõttele aktsepteeritav definitsioon.

Eesti seadusandlus on ettevõtete ning ettevõtluse kui sellise defineerimise koha pealt väga hägus. Lähima mõiste selgituse pakub käibemaksuseadus, mis defineerib ettevõtlust kui isiku iseseisvat majandustegevust, mille käigus võõrandatakse kaupa või osutatakse teenust, olenemata tegevuse eesmärgist või tulemustest.⁴³ Seegi definitsioon kehtib sätestatu järgi ainult nimetatud seaduses. Äriseadustik, mis peaks kõige lähemalt tegelema Eesti ettevõtlusmaastiku reguleerimisega, avab ettevõtlusega väga lähedalt seotud äriühingute mõiste väga pealiskaudselt, nimetades vaid ära äriühingute seaduses ettenähtud liigid ning sidudes nende õigusvõime äriregistrisse kandmisega.⁴⁴ Mõnevõrra täpsem mõistete avamisel on käesoleva magistritöö teemasse puutuv mittetulundusühingute seadus, mille kohaselt mittetulundusühing on isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei

⁴³ Käibemaksuseadus, RT I 2003, 82, 554, § 2 lg 2.

⁴⁴ Äriseadustik. RT I, 21.03.2014, 21, § 2 lg 1-3.

või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Mittetulundusühingu tulu võib kasutada üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Mittetulundusühing ei või jaotada kasumit oma liikmete vahel.⁴⁵ Kuna eelnevast lähtudes saab sotsiaalseid ettevõtteid pidada ühinguteks, mis peaksid tegutsema kuskil äriühingute kasumitaotlikkuse ning mittetulundusühingute missioonitunde vahel, on esitatud definitsioonid käesoleva magistr töö mõttes asjassepuutuvad. Järgnevalt esitatakse ka ülevaatlikud tabelid illustreerimaks sotsiaalsete ettevõtete erinevusi äriühingutest ning mittetulundusühingutest.

Tabel 2 - Sotsiaalse ettevõtte ja äriühingu erinevused

Tunnus	Sotsiaalne ettevõte	Äriühing
Eesmärk	Sotsiaalse väärtuse loomine	Kasumi saamine
Peamised väärtused	<ul style="list-style-type: none"> • Majanduslike ja sotsiaalsete huvide lahutamatus • Kohaliku kogukonna või tarbijate osalus • Koostöö • Sotsiaalse ühtekuuluvuse edendamine • Mitmekülgsus, uuenduslikkus ja loovus • Optimistlikkus ja leidlikkus 	<ul style="list-style-type: none"> • Majanduslikud huvid • Kasumlikkus, efektiivsus, tulemuslikkus ja produktiivsus • Arvestamine klientide ja aktsionäride lõikes • Tarbijavõime tundmine
Organisatsiooni keskkond	Tegutsevad „kastist väljaspool“.	Seotud mitmete erineva astme bürokraatlike protseduuride ja regulatsioonidega
Väärtuste muutuste trendid	Sotsiaalsete ettevõtete tegevuse tagajärgede seadusega kooskõlla viimine võib olla ideeks uutele sotsiaalsetele ettevõtetele.	Seadused kohustavad firmasid tegelema sotsiaalsete programmidega, näiteks nad peavad tegelema oma tegevuse käigus tekkinud sotsiaalsete ja keskkonnasaaste probleemide lahendamiseks.

⁴⁵ Mittetulundusühingute seadus. RT I, 21.03.2014, 27, § 1 lg 1-2.

Turutõrked	Soodustavad sotsiaalsete ettevõtete esiletulekut.	Raskendavad äriettevõtte tegevust.
Konkureerimine	<ul style="list-style-type: none"> • Annetused • Muud toetused • Vabatahtlikud 	<ul style="list-style-type: none"> • Teise äriettevõttega • Kliendid • Töötajad • Investorid
Töötajate tasustamine	<ul style="list-style-type: none"> • Ei saa personalile maksta nii konkurentsivõimelist palka kui äris tegutsevad ettevõtted. • Töötasust tähtsam on töö eesmärk. • Kasutatakse vabatahtlikke 	Töötajatele makstakse konkurentsivõimelist palka.
Tulemuslikkuse mõõtmine	Sotsiaalse väärtuse teket on raske mõõta.	Majandustulemusi on lihtne mõõta. Kasum on piisavalt hea indikaator näitamaks, kas väärtus on tekitatud.
Fookus	<ul style="list-style-type: none"> • Keskendutakse sotsiaalsele kasule, oluliste ja kestvate vajaduste rahuldamisele. • Oluline on määrata sotsiaalne vajadus ja nõudlus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Keskendutakse majanduslikule kasule, uutele vajadustele. • Oluline on kasvav turuosa.
Ressursside hankimine	Palju vahendeid kingitustena.	Maksab ressursside eest täishinda.
Lõpp-produktide/teenuste välja jagamine	Tasuta või väikese tasu eest.	Maksimaalne hind, mida turg on nõus maksuma

Allikas: Sutt, H. „Sotsiaalsete ettevõtete olemus ja probleemid Eestis“. Magistritöö. Tartu. 2011.

Nagu eelnevast tabelist näha, peituvad suurimad erinevused sotsiaalse ettevõtte ning äriühingu vahel suhtumisest kasumipüüdlusesse ning sellest lähtuvatest erinevustest võimalustes ning

äri filosoofiates. Suureks erinevuseks saab pidada ka rahastuse leidmist ning suhtumist juba teenitud kasumisse – kindlasti ei tohiks sotsiaalsete ettevõtete eesmärgiks omaette olla selle omanike ning investorite rikastamine. Selle asemel teenib sotsiaalne ettevõtte tulu ainult enda (põhikirjalise) eesmärgi saavutamiseks ning omanike vahel jagamiseks läheb kas piiratud hulk ressursse või kuuluvad tulud täies koguses reinvesteeringumisele sotsiaalse eesmärgi täitmiseks.

Tabel 3 - Mittetulundusühingute ja sotsiaalsete ettevõtete erinevused

Tunnused	Mittetulundusühing	Sotsiaalne ettevõtte
Heategevusele lähenemine	Kaasatakse finantseerijaid, kes on huvitatud eesmärgist.	Kaasatakse finantseerijad, kellel on idee, projekt, kavand või huvi organisatsiooni tegevuse vastu.
Ülesanne	Hoiavad maksustatavaid ressursse oma tarbeks, aga annavad avalikke kaupu.	Sarnane mittetulundusühingule, aga rohkem fokusseeritud turupõhisele heategevusele.
Eesmärk	Aidata teisi.	Rõhutakse omandiõigusele ja võrdsusele, läbi mõeldavate ressursside ja finantsilise jätkusuutlikkuse.
Sponsori motivatsioon	Vastavalt sponsori nägemusele, vajadustele ja võimalustele.	Sponsorile põhjuse andmine, mis hoiaks tema huvi.
Aitamise protsess	Jaotab ümber ressursid abivajajate vahel.	Fookuses on piiratud arv grupe.
Soovitud efektiivsus	Varieerub lihtsast heategevusest kuni investeeringute muutmiseni.	Rõhk on organisatsiooni efektiivsusel ja suutlikkuse tõstmisel.
Sektorite vaheline interaktsioon	Selged sektoritevahelised erinevused.	Sektoritevaheliste piiride hägusus.
Pühendumus	Pühendumine avalikule vastutusele.	Avalik vastutus on siiski oluline, kuid on oluline ka turumudeli arendamine.
Heaolu areng	Heaolu loomine käib terve eluea jooksul.	Heaolu luuakse kiiremini ja seda ka tänu tehnoloogilistele võimalustele.
Projektid ja rahastamine	<ul style="list-style-type: none"> • Lühiajalised projektid • Mudelite loomine 	<ul style="list-style-type: none"> • Pikaajaline tegevus ja rahastamine

	<ul style="list-style-type: none"> • Üldiselt ainult osaline projektide rahastamine • Mõningane nõue aruandekohustuses 	<ul style="list-style-type: none"> • Rõhk võimsuse ehitamisel • Nõue töö kvaliteedi kriteeriumile • Vähe projekte või ainult üks • Annetada märkimisväärne osa eelarvest ja ka natuuras kinke ja teenuseid.
Interaktsioon annetuse saajaga	Mõningane koostöö.	Kaasamine suurel määral.
Risk	Vähene risk.	Suurel tasemel riski jagamine.

Allikas: Sutt, H. „Sotsiaalsete ettevõtete olemus ja probleemid Eestis“. Magistritöö. Tartu. 2011.

Eelnevast tabelist nähtub, et olemuslikult on sotsiaalsed ettevõtted siiski palju lähedamal mittetulundusühingutele. Suurimad erinevused sünnivad siin rahastusmeetmete hankimise viiside erinevustest.

Lähtudes eelnevatest esitatud seisukohtadest rahvusvahelisel ning siseriiklikul tasandil, tuleks käesoleva magistritöö autori arvates asuda seisukohale, et parim oleks ka Eestis sotsiaalset ettevõtlust täpsemalt sisustada läbi formaalsete tunnuste, nagu on seda teinud teised Euroopa riigid. Sisuliselt saaks sotsiaalse ettevõtte olemust kokku võtta, kui ühiskondlikult oluliste probleemide lahendamiseks suunatud organisatsiooni, mis rahastab enda põhitegevust peamiselt läbi turumajandusliku ettevõtlustulu hankimise. Selline definitsioon rõhutaks sotsiaalse ettevõtluse missioonikesksust, kuid ei piiraks ülearu ka ärilise tegevuse osakaalu selle tegutsemises. Sotsiaalseks ettevõtluseks tuleb sellisel juhul pidada kõikide ühiskonnas tegutsevate sotsiaalsete ettevõtete ühismõju. Pärenson on enda doktoritöös asunud seisukohale, et sotsiaalseks ettevõtluseks tuleks pidada nii sotsiaalsete ettevõtete kui sotsiaalsete ettevõtjate ühistööd. Sotsiaalsete ettevõtjate erinevuseks sotsiaalsetest ettevõtetest loetakse viimaste vajadust tegutseda organisatsioonina, samas kui sotsiaalsed ettevõtjad saavad ühiskonnas tegutseda ka ilma organisatsioonilise korralduseta.⁴⁶ Hoolimata väikestest erinevustest mõistete sisustamisel, saab neid siiski pidada üksteisega väga lähedalt seotuks ning sünonüümseteks.

⁴⁶ Pärenson, T. Viide 6, lk 20.

1.5 Vahekokkuvõte

Eelnevalt käsitletu käigus on nähtunud mitmeid ühiseid jooni sotsiaalsele ettevõtlusele pakutavate definitsioonide seas. Peamiselt pakutakse termini eristamiseks oluliste tunnustena välja selle missioonikesksust ning teenitud ettevõtlustulu investorite ning omanike vahel jagamise keeldu, vaid selle organisatsiooni eesmärgi täitmisesse suunamist. Lisaks rõhutatakse ka ettevõtte majanduslikku jätkusuutlikkust.

Erinevusi leiab aga ettevõtte tegevuse finantseerimise mudelite juures, kus mõned allikad peavad oluliseks ettevõtte tegevuse finantseerimist täielikult ettevõtlustulust, samas kui teised leiavad, et võimalik peaks olema ka annetuste kasutamist ettevõtte rahastusplaanis. Lisaks erinevad üksteisest suuresti ka erinevate riikide seadusandlustes kehtivad käsitlused sotsiaalsest ettevõtlusest.

Samuti leiab põhimõttelisi erinevusi sotsiaalsele ettevõtlusele definitsiooni pakkumisel ka Euroopa ja Ameerika Ühendriikide käsitlusest. Seda saab põhistada sotsiaalse ettevõtluse erinevate ajalooliste joontega, mis on nüüdseks muutunud juba lahutamatuks osaks terve valdkonna lahtimõtestamisel. Kuigi mõlemas juhul hakkasid sotsiaalsed ettevõtted eraldi valdkonnana populaarsust koguma 1970ndatel aastatel, kui rasked majanduslikud olud sundisid valitsusi kärpima mittetulundussektorile pakutavaid toetusi. Selle tõttu oli kolmas sektor sunnitud leidma enda tegevuse rahastamiseks alternatiive ettevõtlustegevuse näol.

Euroopa suurest pikaajaliste töötute hulgast tulenevalt aga hakkasid siin vasttekinud sotsiaalsed ettevõtted samuti tegelema just kroonilise tööpuuduse probleemidega.⁴⁷ Pikaajaliste töötute ning tööhõive probleemidega tegelemise olulisust demonstreerib nüüd ka näiteks Soomes ja Leedus levinud definitsioon sotsiaalsele ettevõtlusele, mis paneb sektorit määravaks teguriks just nimelt tööhõive probleemidega tegelemise. Selline käsitlus on aga ilmselgelt liialt piirav terve sotsiaalse ettevõtluse sektori haaramiseks. Kõige piiravamaks saabki antud hetkel analüüsitutest pidada Leedu käsitlust. Kui Soomes oli seaduslikku käsitlust laiendatud sotsiaalse ettevõtluse märgi pakkumisega nendele ettevõtetele, mis seaduse käsitlusest välja jäid, siis Leedu puhul piirduti ainult seaduses sätestatud definitsiooniga, mis seob sotsiaalsed ettevõtted lahutamatuult tööhõiveprobleemide lahendamisega.

⁴⁷ Doeringer, M. F., „Fostering Social Enterprise: A Historical and International Analysis“. Duke Journal of Comparative & International Law. Vol. 20/291. 2010. Lk. 294.

Samas ilmneb ka, et puuduvad sisulised erinevused sotsiaalse ettevõtluse käsitluste vahel riikides, kus on sotsiaalsetele ettevõtetele loodud eraldi vorm ning nende vahel, kus sellist vormi ei ole. Kõikidel juhtudel on eelkõige rõhutatud sotsiaalsete ettevõtete missioonikesksust, tuues sellega välja kõige tervam erinevus sotsiaalsete ettevõtete ning traditsiooniliste äriühingute vahel. Vahe tegemine sotsiaalsete ettevõtete ning mittetulundussektori vahel on küll keerulisem, kuid siiski võimalik, kui tunnistada, et sotsiaalsete ettevõtete tähtsaks osaks on siiski ka ettevõtlustulu teenimine, millega enda sotsiaalsete eesmärkida täitmist rahastada.

Selge on, et sotsiaalsed ettevõtted paiknevad turumajanduslikus maailmapildis traditsiooniliste äriühingute ning mittetulundusühingute vahel. Mõlema organisatsiooniliigi ning sotsiaalsete ettevõtete vahel leidub nii sisulisi sarnasusi kui ka erinevusi. Erinevuste rõhutamiseks ning sotsiaalse ettevõtluse selgeks eraldamiseks eelnevalt mainitud organisatsioonitüüpidest, on oluline see valdkond täpselt defineerida. Sobivaks sisuliseks definitsiooniks peab käesoleva töö autor sotsiaalse ettevõtte pidamist organisatsiooniks, mis on suunatud ühiskondlikult oluliste probleemide lahendamiseks ning, mis rahastab enda põhitegevust peamiselt läbi turumajandusliku ettevõtlustulu hankimise.

II peatükk – Teiste riikide õppetunnid sotsiaalses ettevõtluses

2.1 Sotsiaalse ettevõtluse registreerimise vajalikkus

Eelnevas peatükis käsitletu põhjal jõuti käesolevas magistritöös järeldusele, et enne vastuse leidmist küsimusele, kas Eestis oleks vaja reguleerida sotsiaalset ettevõtlust, tuleb alustuseks sellele mõistele ka asjassepuutuv sisu anda. Sellele järeldusele on jõudnud ka kõik teised riigid, mis on enda siseriiklikku õigusesse vastu võtnud sotsiaalse ettevõtluse valdkonda reguleerivad aktid. Hoolimata sellest, et definitsioonid mõistele riigiti erinevad, alustades Soome ning Leedu väga kitsa sisustusega, mis seovad sotsiaalse ettevõtluse ainult tööpakkumisega vähese sotsiaalse sidususega inimestele ning lõpetades Suurbritannia väga ähmase käsitlusega, mis loodab peamiselt ametnike diskretsiooniotsustele sotsiaalsete ettevõtete eristamisel, on siiski mõiste teatud ulatuses sisustatud ning sellega ka siseriiklikku õigusesse teatav selgus loodud.

Mõiste sisustamine on lisaks sotsiaalse ettevõtluse eristamisele oluline ka regulatsiooni mõju hindamiseks. Selleks, et seadusandjad saaksid edukalt hinnata enda loodud raamistiku mõju, on vaja valdkonnale luua selged piirid. Selline selgus pakub seadusandjale kindlaid statistilisi andmeid, mida peaks regulatsiooni loomisel ning rakendamisel arvesse võtma. Eestis selline ülevaade hetkel puudub. Probleem algab juba ka ühtse definitsiooni puudumisega, mis takistab statistiliste andmete kogumist sotsiaalsete ettevõtete arengu kohta Eestis. Sellest hoolimata on mitmed uurimistööd üritanud kokku võtta sotsiaalse ettevõtluse sektori toimimist Eestis. Selleks on kasutatud näiteks Kodanikuühiskonna Sihtkapitali sotsiaalsete ettevõtetele suunatud meetmete andmebaasist äriplaani elluviimise ja koostamise toetuse taotlejaid, kes pidasid end ise sotsiaalseteks ettevõteteks.⁴⁸ Lisaks on uurimustes hõlmatud ka näiteks Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidule⁴⁹ ning Heateo Sihtasutusele teadaolevaid sotsiaalseid ettevõtjaid⁵⁰.

Alates 2012. aastast saab rääkida ka Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku liikmete andmebaasist, mis peaks koondama kõiki Eesti sotsiaalseid ettevõtteid. Ka siin on suureks

⁴⁸ Sutt, H. Viide 43, lk 5.

⁴⁹ Kink, S. „Sotsiaalse ettevõtluse tõlgendused Eesti ühiskonnas“. Magistritöö. Tartu, 2013. Lk 52.

⁵⁰ Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“ Uuringuaruanne. Tallinn. 2011. Lk 4.

puuduseks ühtse definitsiooni olemasolu, kuna hoolimata endapoolselt pakutavast sisustusest mõistele, liidab SEV enda alla ainult neid organisatsioone, mis endid sotsiaalseteks ettevõteteks peavad. Võrgustik on enda liikmetele loonud siiski tingimused, millele need peavad vastama selleks, et neid saaks pidada sotsiaalseteks ettevõteteks. Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku liikmeks võib olla iga juriidiline isik, kes on valmis aktiivselt kaasa lööma ühingu eesmärkide elluviimisel, täidab põhikirja nõudeid ja vastab järgnevatele kriteeriumidele:

- liige on kodanikuühendus või äriühing, mis on tegutsenud vähemalt ühe aasta;
- liikme peamine eesmärk ja igapäevane põhitegevus on suunatud selgesõnalisel viisil kirjeldatud positiivse muutuse loomisele ühiskonnas võrreldes praeguse olukorraga;
- liige on valmis oma tulemusi mõõtma ja ühiskondlikku mõju hindama;
- liige kasutab oma vara või kasumit ainult peamise eesmärgi saavutamiseks;
- liige tegeleb peamise eesmärgi saavutamiseks toodete ja teenuste müügiga elujõulise ärimudelil abil, seejuures on liikme soovitatav ettevõtlustulu osakaal aasta tuludest vähemalt 35%;
- liige tasub liikmemaksu, mille suuruse sätestab ühingu üldkoosolek;
- liige lähtub oma tegevuses Eestis kehtivast seadusandlusest ja järgib vabatahtlikult valdkondlikke häid tavaid.⁵¹

Seega võib eeldada, et kõige selgem ülevaade sotsiaalsete ettevõtete seisukorrast on just eelnevalt nimetatud organisatsioonidel. Küll aga ei saa ühtegi nendest pidada ammendavaks registriks. Selline info killustatus takistab ka kõikehõlmava pildi saavutamist sotsiaalse ettevõtluse valdkonnast Eestis. Selle vastu aitaks kindlasti riikliku registri loomine, millesse olemasolevad ning loodavad sotsiaalsed ettevõtted saaks kanda. Sellised registrid on laialdaselt levinud riikides, mis on hakanud sotsiaalse ettevõtluse valdkonna reguleerimisele tähelepanu pöörama ning enamikul juhtudel luuakse koos regulatoorse seadusandlusega ka riiklik register, kuhu asjakohased organisatsioonid kantakse⁵². Üldiseks tendentsiks Euroopas sotsiaalse ettevõtluse reguleerimisel ongi sätestada kohustusliku registri loomine sotsiaalsete ettevõtetele, eraldi juriidiliste vormide loomine sotsiaalsete ettevõtete tarvis on pigem tagaplaanil.⁵³ Lisaks täpsema statistika pakkumisest võimuorganitele, saab

⁵¹ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/liikmelisus/> (24.04.2014)

⁵² Eelnevas peatükis käsitletud erinevate riikide seadusandlusest on kõigil juhtudel koos regulatsiooniga loodud ka sotsiaalsete ettevõtete registrina toimiv nimistu.

⁵³ Defourny, J., Nyssens, M. „Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments“. EMES Working Papers. No 08/01. 2008. Lk 8.

sotsiaalsete ettevõtete registrit kasutada ka näiteks sotsiaalsete ettevõtete maksustamise erisuse lihtsustamisel.⁵⁴

2.2 Sotsiaalse ettevõtluse mõju hindamise erisused

Sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajadus sõltub suuresti ka sellest, kas sotsiaalne ettevõtlus ise on jätkusuutlik vahend ühiskondliku muutuse elluviimisel. Sellele küsimusele vastamiseks on aga vaja edukalt mõõta sotsiaalse ettevõtluse mõju. See on aga keeruline ülesanne, kuna puuduvad täpsed parameetrid, mille järgi valdkonna mõju ning sotsiaalsete ettevõtete edukust hinnata. Selleks, et sotsiaalsete ettevõtete rolli ning panust ühiskonnas tõsta, tuleks tõestada, et sotsiaalsed ettevõtted on tõepoolest suutelised looma nii ärilist kui ka sotsiaalset väärtust.⁵⁵ Lisaks tuleb arvestada ka asjaolu, et edukust tuleks hinnata nii äriliste kui ka sotsiaalsete muutuste ellukutsumise tegurite järgi.

Sotsiaalsete ettevõtete tegutsemise missioonikeskus loob nende tegevuse mõjude mõõtmiseks suuremaid takistusi, kui neid esineb traditsiooniliste kasumlikkusele suunatud ettevõtete edukuse hindamisel. Traditsiooniliste ettevõtete edukust saab lihtsalt ning edukalt mõõta läbi nende turumajanduslike näitajate. Missioonikesksete sotsiaalsete ettevõtete puhul ei ole see aga nii lihtne. Äriühingud saavad enda tegutsemisele tagasiside otsimisel tugineda arvuliselt konkreetsetele ning mõõdetavatele andmetele nagu majanduslikud näitajad, turuosa suurus ja muutus, klientide rahulolu, kasumlikkus ning kvaliteet.⁵⁶ Finantsiliste näitajate standardiseerituse tõttu saavad nendest ühtemoodi aru nii asjassepuutuvad ettevõtjad kui ka investorid.⁵⁷

Kuigi kõiki nimetatud parameetreid saab mõõta ka sotsiaalse ettevõtte tegevuse juures, ei saa neid lugeda ettevõtte edukaks lugemisel määravaks organisatsiooni tüüpide erinevate eesmärkide tõttu – kui äriühingute peamine eesmärk on nende osanikele võimalikult suurt tulu tuua, siis sotsiaalsete ettevõtete peamiseks missiooniks saab pidada sotsiaalse muutuse ellukutsumist. Sotsiaalse muutuse hindamine on aga palju keerulisem ülesanne valdkonna

⁵⁴ Sotsiaalsete ettevõtete maksustamise erisused leiavad täpsemat käsitlust käesoleva magistr töö alapeatükis 2.4, pealkirjaga „Sotsiaalse ettevõtluse maksustamise erisused“.

⁵⁵ Di Domenico, M. L., Tracey, P., Haugh, H. „The Dialectic of Social Exchange: Theorizing Corporate – Social Enterprise Collaboration“. *Organization Studies*, Vol. 30, No. 8. 2009. Lk. 894.

⁵⁶ Austin, J., Stevenson, H., Wei-Skillem, J. „Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different, or Both?“. *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 30, No. 1. 2006. Lk 3.

⁵⁷ Certo, S. T., Miller. T. “Social Entrepreneurship: Key Issues and Concepts.” *Business Horizons*, Vol. 51, No. 4. 2008. Lk 268.

mõõdetamatuse, põhjusliku ahela mitmekülgsuse, ajaliste dimensioonide ning mõju subjektiivsuse tõttu.⁵⁸ Lisaks ei saa sotsiaalsete ettevõtete juures mõõdetavaid parameetreid ka nii lihtsalt standardiseerida ning iga organisatsiooni edukust peaks mõõtma eraldi, lähtudes selle ühiskondlikust missioonist.⁵⁹ Sealjuures võivad suuresti erineda andmed, mida peaks hindama selleks, et saada ülevaadet ettevõtte missiooni edukusest. Erinevalt äriühingute ühtselt mõõdetavatest andmetest, peaks sotsiaalsete ettevõtete mõjukuse hindamisel igal ainulaadsel juhul komplekteerima sobivad parameetrid, mida mõõta. Need andmed peaksid pärinema ettevõtte ärielistest ning sotsiaalsetest näitajatest ning keskkonnast, milles ettevõtte tegeleb.⁶⁰

Sotsiaalsete ettevõtete suure varieeruvuse tõttu puuduvad niisiis hetkel ühtsed mõõdikud, mille abil saada selget ülevaadet sotsiaalse ettevõtte jätkusuutlikkuse ning edukuse kohta. Ei saa aga ka eeldada, et sotsiaalse ettevõtluse hindamiseks sobivad parameetrid saaksid tekkida üleöö. Ka traditsiooniliste äriettevõtete edukuse määramiseks kasutatavad näitajad on olnud pikaajalise arutelu ning pideva protsessi tulemus.⁶¹ Arvestades kaasaegse sotsiaalse ettevõtluse lühikest rahvusvahelist ajalugu, on see protsess suures osas alles ees.

Esimesed sammud sotsiaalsete ettevõtete mõju objektiivses hindamises on aga juba tehtud. 1970-ndate aastatega algas Ameerika Ühendriikides ka sotsiaalse mõjukuse hindamiseks sobilike süsteemide väljatöötamine. Selleks leiti mitmeid vahendeid, sealhulgas näiteks sotsiaalse mõjukuse mõõtmise (*social impact assessment*, ehk lühidalt *SIA*) ning sotsiaalne investeeringurentaablus (*social return on investment*, ehk lühidalt *SROI*).⁶²

Sotsiaalsete ettevõtete mõju hindamise kohta on 2011. aastal Eestis kirjutatud ka üks doktoritöö. Selles leiab autor, et sotsiaalsed ettevõtted on organisatsioonid, millede peamiseks eesmärgiks on sotsiaalse lisandväärtuse loomine oma erinevatele sihtrühmadele, kes on kaasatud organisatsiooni tegevuste kujundamisse, ning mis on (vähemalt osaliselt) rahastatud läbi äritegevuse. Sotsiaalne mõju on tuvastatav erinevus inimeste käitumises, mis ilmneb organisatsiooni ja selle erinevate sihtrühmade vastastiktoimes. Doktoritöös tehti kolm

⁵⁸ Austin, J. jt. Viide 56. Lk. 3.

⁵⁹ Certo, S. jt. Viide 57. Lk 268.

⁶⁰ Emerson, J. „Moving Ahead Together: Implications of a Blended Value Framework for the Social Entrepreneurship.“ *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. Oxford. 2006. Lk 398.

⁶¹ Samas. Lk 398.

⁶² Henriques, A. „Corporate Impact: Measuring and Managing Your Social Footprint“. Earthscan. London. 2010. 155.

soovitust sotsiaalse mõju hindamise tööriistade täiustamiseks tuginedes sotsiaalse mõju hindamise ja füüsika mõistete „jõumoment“ ja „töö“ sarnasustele:

1. sotsiaalse mõju hindamine ja peamine sihtrühm tuleb paigutada konteksti, lähtuvalt sotsiaalse ettevõtte eesmärgist ja probleemist, mida sotsiaalne ettevõtte püüab leevendada;
2. sotsiaalset mõju tuleb hinnata kolmedimensiooniliselt, arvesse tuleb võtta nii rakenduspunkti, kvantiteeti kui suunda.
3. sotsiaalse mõju hindamine peab arvesse võtma kriitilist hulka mõju, mis on vajalik (jätkusuutlikku) sotsiaalse muutuse läbi viimiseks ning hinnata tuleb dünaamilisi muutusi taustsüsteemi raamistikus.⁶³

Sotsiaalsete ettevõtete mõju hindamine küllaltki keeruline probleem. Ilma mõju hindamiseta on väga keeruline tõendada valdkonna jätkusuutlikkust ning võimet reaalseid ühiskondlikke probleeme lahendada. Peamine takistus mõju hindamisel sõltubki selle väheses mõõdetavuses kindlalt fikseeritud parameetrite järgi. Probleemiga on tegeletud mitmeid aastaid juba Ameerika Ühendriikides ning see hakkab enam tähelepanu pälvima ka Eestis koos sotsiaalse ettevõtluse valdkonna populariseerumisega.

2.3 Sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise erisused

Käesoleva magistritöö esimene peatükk käsitles möödaminnes erinevate riikide sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise ulatust ning filosoofiaid selle suhtes. Eelnevalt toodud seadusandluse juures oli kõige selgemaks ühisnäitajaks asjaolu, et kõik reguleerijad pidasid vajalikuks luua sotsiaalsete ettevõtete registreerimiseks riikliku registri. Sellise registri vajalikkust on käsitletud ka käesoleva peatüki esimeses osas. Muudes sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise aspektides jäid aga toodud riigid küllaltki suurtele eriarvamustele.

Sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise erinevused võrsuvad suures ulatuses ka juba määratlusest, mida sellele mõistele antakse. Kitsaste määratluste puhul, nagu Soomes ja Leedus ei oleks väga mõeldav näiteks eraldi juriidilise vormi loomine sotsiaalsetele ettevõtetele. Suurbritannia laiemas käsitluses puhul on aga põhjalikumate muudatuste seadusandlusesse sisseviimine

⁶³ Pärenson, T. Viide 6. Lk 207.

mõeldavam. Käesolev alapeatükk keskendubki erinevate sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise võtetele, mida riigid on kasutanud. Kõrvutatakse erinevaid meetodeid, tuuakse välja nende ühised jooned ning hinnatakse nende sobivust Eestis sotsiaalse ettevõtluse reguleerimiseks. Erilist tähelepanu pööratakse sotsiaalsete ettevõtete tegutsemise juriidiliste vormide analüüsile.

Tihti tuleb seadusandlus ettevõtluse reguleerimisel mängu selleks, et edendada mõnda eelnevatel aastakümnetel populariseerunud ettevõtlusvormi, mis on ennast tõestanud nii mõjusa kui tootlikuna. Nimetatud edendamist saab teha läbi mitut erinevat tüüpi seadusandluse. Näiteks saab uudseid sotsiaalseid fenomene legitiimseteks muuta, laiendades selleks juba olemasolevat õiguslikku mõistet (nagu näiteks „ettevõtlus“) – selle läbi hakkaksid vastsele seaduslikule sotsiaalsele fenomenile kehtima juba eelnevalt üldlevinud reeglid. Teine võimalus on luua uudse sotsiaalse fenomeni mahutamiseks täiesti uudne vorm ning julgustada seejärel nimetatud vormis ettevõtete asutamist läbi nii rahaliste (näiteks maksusoodustuste või otseste toetustega) või mitterahaliste halduskulude vähendamise läbi (registreerimiskulude vähendamine ning protsessi lihtsustamine). Lisaks võib kasutada kas seaduandlusele lisaks või selle asemel ka valdkonna eneseregulatsiooni edendamist.⁶⁴

Euroopas saab sotsiaalsete ettevõtete reguleerimise arengus eristada kahte etappi. Esiteks tegutsesid sotsiaalsed ettevõtted peamiselt ühingute või ühistute kohta käiva regulatsiooni alusel. Selline praktika on mõnel pool küllaltki levinud siamaani. Sotsiaalsed ettevõtted alustasid enda tegevust ühingutena riikides, kus seaduslik regulatsiooni lubab sellele juriidilisele vormile teatud vabadusi kaupade ning teenuste müümisel. Sellisteks riikideks on näiteks Prantsusmaa ja Belgia. Riikides, kus ühingutele selliseid vabadusi ei lubatud, asutati sotsiaalsed ettevõtted peamiselt ühistu vormis. See juhtus peamiselt Põhjamaades ning Itaalias. Ühistu puhul muudab regulatsiooni paindlikumaks ka asjaolu, et definitsiooni järgi on ühistutel selge ettevõtlik iseloom.⁶⁵

Teise etapina saab eristada spetsiifiliste juriidiliste vormide vastuvõtmist selleks, et eristada teatud ettevõtete sotsiaalseid eesmärke traditsioonilisest turumajandusest. Seda on senimaani tehtud kas ühingute kohta käiva regulatsiooni kohandamise läbi sotsiaalsele ettevõtlusele

⁶⁴ Cafaggi, F., Iamiceli, P. „New Frontiers in the Legal Structure and Legislation of Social Enterprises in Europe: A Comparative Analysis“. European University Institute Working Papers. LAW 2008/16. 2008. Lk 1.

⁶⁵ Giulia, G., Borzaga, C. „Social Enterprise. An International Overview of Its Conceptual Evolution and Legal Implementation.“ European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises, University of Trento, Italy. 2006. Lk 9.

sobivaks või uute juriidiliste kategooriate loomisega. Ühistu eriliigina saab sotsiaalseid ettevõtteid käsitleda ainult juhul, kui tunnistada nende eesmärkide teatavat sotsiaalset missiooni nende endi liikmeskonnast laiemini ulatuvaks. Selline tõlgendamine aga sattub vastuollu ühistute ajalooliste tõlgendamisega, mille kohasel on luuakse ühistud selle liikmete huvide eest seismiseks. Sellise tõlgenduse teed on Itaalias alanud regulatsiooni eeskujul läinud juba Portugal, Hispaania, Prantsusmaa ning Poola. Küll aga on erinevalt Itaalia suhtumisest, mille kohaselt sotsiaalsete ettevõtete eesmärgid jaotati kaheks lähtudes sotsiaalsete teenuste pakkumisest ning tööintegreatsiooniga tegelemisest, teistes riikides nii kitsast defineerimisest hoidutud.⁶⁶

Siinkohal tuleks märkida, et käesoleva magistritöö kirjutamise hetkel ei tundnud Eesti seadusandlus üldse sellist juriidilist mõistet nagu seda on „ühistu“. Kehtivad küll seadused hooneühistute⁶⁷, tulundusühistute⁶⁸, korteriühistute⁶⁹ ning hoiu-laenuühistute⁷⁰ reguleerimiseks, kuid neid ei saa kuidagi lugeda „ühistu“ mõistet ammendavalt avavateks, kuna tegu on väga kitsaid valdkondi reguleerivate eriseadustega. Mõiste laiemale tähendusele heitis küll valgust nüudeks kehtivuse kaotanud Eesti Vabariigi ühistuseadus⁷¹, mis defineeris ühistuid kui on kolme või enama liikmega ühendusi, mille eesmärgiks on liikmete ühise tegevusega nende majapidamise või muu tegevuse toetamine teenuste osutamise teel ja/või tulu saamine.⁷² Seega on tegu käsitlusega, mis on üldjoontes suhteliselt sarnane teistes Euroopa riikide omale. Küll aga ei ole siiani Eestis ühtegi sotsiaalset ettevõtet, mis tegutses ühistu vormis.⁷³

2.3.1 Sotsiaalsete ettevõtete juriidilised vormid

Euroopas ning ka ülejäänud maailmas on levinud arusaam, mille järgi ei pea sotsiaalsed ettevõtted ennast defineerima läbi juriidilise vormi. Peaaegu kõikides Euroopa riikides saavad sotsiaalsed ettevõtted tegutseda põhimõtteliselt vabalt valitud juriidilises

⁶⁶ Giulia, G., Borzaga, C. „Social Enterprise. An International Overview of Its Conceptual Evolution and Legal Implementation.“ European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises, University of Trento, Italy. 2006. Lk 10.

⁶⁷ Hooneühistuseadus, RT I 2004, 53, 368 ... RT I, 13.03.2014, 87

⁶⁸ Tulundusühistudeadus, RT I 2002, 3, 6 ... RT I, 21.03.2014, 34

⁶⁹ Korteriühistuseadus, RT I 1995, 61, 1025 ... RT I, 13.03.2014, 91

⁷⁰ Hoiu-laenuühistu seadus, RT I 1999, 24, 357

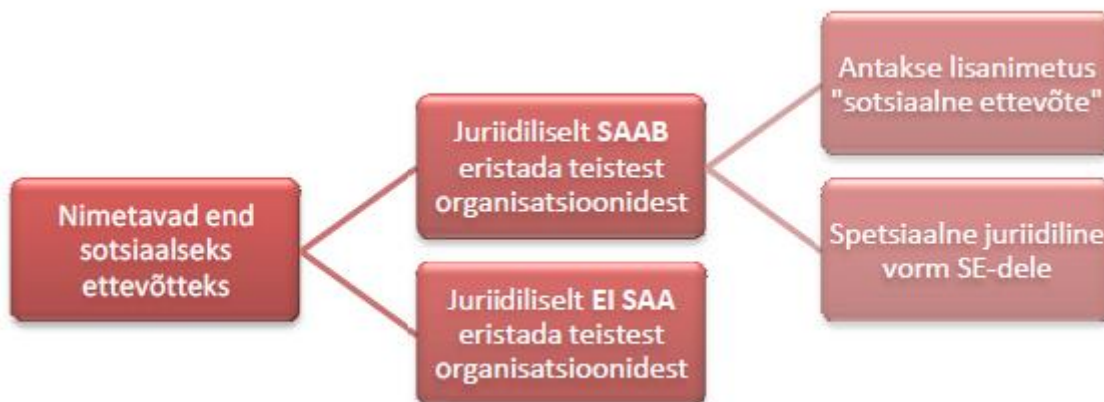
⁷¹ Eesti Vabariigi ühistuseadus, RT 1992, 36, 477

⁷² Eesti Vabariigi ühistuseadus, RT 1992, 36, 477. § 2.

⁷³ Vastavalt Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku liikmete nimekirjale, kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/vorgustik-2/sev-liikmed/> (28.04.2014) ja Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“ Uuringu aruanne. Tallinn. 2011. Lk 6.

vormis ja struktuuriga.⁷⁴ Ka juhtudel, kus on sotsiaalsete ettevõtete tarvis loodud spetsiaalne ühinguvorm (näiteks *Community Interest Company* Suurbritannias), ei ole sotsiaalsed ettevõtted kohustatud seda vormi kasutama ning saavad enda toimimiseks valida vabalt valitud vormi.⁷⁵

Joonis 2 – sotsiaalsete ettevõtete jaotus juriidilisest vormist lähtudes

Allikas: Lillemets, A. „Teiste riikide kogemused sotsiaalse ettevõtluse eestkoste ja koostöö korraldamisel.“ Uuringu aruanne. Tartu. 2011

Peamiselt tegutsevad sotsiaalsed ettevõtted siiski mittetulundusühingute, ühingute, ühistute ning sihtasutuste vormides. Küll aga võib hakata märkama arengusuundi, mille järgi hakkavad populariseeruma ka sotsiaalsete ettevõtete asutamine äriühingute vormis – näiteks osäühingute või kapitaliühingutena (*joint stock company*).⁷⁶

Tabel 4 – sotsiaalsete ettevõtete juriidilised vormid Euroopas

Riik	Juriidiline vorm	Vormi asutamise aasta	Kirjeldus	Kasumi jaotamine
Belgia	Sotsiaalse eesmärgiga ettevõtte (<i>société à finalité</i>)	1996	Lisanimetus eksisteerivatele juriidilistele organisatsioonidele, tegu ei ole päris eraldi juriidilise vormiga.	Piiratud mahus

⁷⁴ Heckl, E., Pecher, I. „Study on Practices and Policies in the Social Enterprise Sector in Europe“ Final Report. Viin. 2007. Lk 14.

⁷⁵ Lillemets, A. „Teiste riikide kogemused sotsiaalse ettevõtluse eestkoste ja koostöö korraldamisel.“ Uuringu aruanne. Tartu. 2011. Lk 6.

⁷⁶ Heckl, E., Pecher, I. Viide 74. Lk 14.

	<i>sociale)</i>		Ettevõtte eesmärk on sotsiaalne, kasumi jaotamine on reguleeritud. Kõik töötajad osalevad juhtimises läbi spetsiaalsete osakute.	
Hispaania	Sotsiaalse algatusega ühistu (<i>cooperativa de iniciativa social</i>)	1999	Sotsiaalteenuseid pakkuv või piiratud võimalustega inimeste tööhõivega tegelev ühistu.	Keelatud
Itaalia	Sotsiaalühistud/ sotsiaalsed ettevõtted (<i>cooperativa sociali/impresa sociali</i>)	1991/2005	1991. a juriidiline vorm „sotsiaalühistud“, mis jagunevad vastavalt tegevusalale: A-tüüp: sotsiaaltervishoiu- ja haridusteenuste pakkumine; B-tüüp: erivajadustega inimeste tööhõive. 2005. a loodi "sotsiaalse ettevõtte" nimetus, mille võivad lisaks võtta erinevates juriidiliste vormidega organisatsioonid, kes tegutsevad seaduses määratletud (ühiskondlikku hüve loovates) valdkondades ja ei jaota kasumit ning kaasavad erinevaid sidusgruppe omategevusse.	Keelatud
Kreeka	Piiratud vastutusega sotsiaalühistu (<i>Koinonikos Syneterismos Periorismenis</i>)	1999	Spetsiifiliselt erivajadustega inimeste tööhõivega seotud teenuseid pakkuv ühistu, kuhu tavaliselt kuuluvad nii sihtgrupi esindajad, kohalike organisatsioonide esindajad kui	keelatud

	<i>Eufthinis,</i> KoiSPE)		ka nt psühhiaatrid.	
Leedu	Sotsiaalne ettevõte	2004	Lisanimetus eksisteerivatele juriidilised vormidega organisatsioonidele. Pakub erivajadustega inimestele tööhõive võimalust, peab olema kantud sotsiaalsete ettevõtete registrisse.	
Poola	Sotsiaalühistu	2006	Vähemate võimalustega (pikaajalised töötud, puudega, kohtulikult karistatud, paranevad sõltlased) inimestele loodud võimalus luua sotsiaalühistu ja pakkuda avalikke teenuseid.	keelatud
Portugal	Sotsiaalse solidaarsuse ühistu (<i>cooperativa de solidariedade social</i>)	1997	Tegeleb vähemate võimaluste ja haavatavate sihtgruppide tööhõivega pakkudes neid toetavaid teenuseid.	keelatud
Prantsusmaa	Ühishüve ühistu (<i>société coopérative d'intérêt collectif</i>)	2002	Peab kaasama erinevaid osapooli: kindlasti töötajaid ja kasusaajaid, lisaks ka vabatahtlikke, kohalikke omavalitsusi vms, et koos oma tegevusega luua ühiskondlikku hüve, kaasama tööturul vähemate võimalustega inimesi.	keelatud
Soome	sotsiaalne ettevõte (<i>sosiaalinen</i>)	2004	Lisanimetus eksisteerivatele juriidilised vormidega organisatsioonidele.	piiramata

	<i>yritys</i>)		Tingimused: 30% töötajatest on puudega või olnud pikaajaliselt töötud (ja töötavad vähemalt poole kohaga), vähemalt 50% käibest on ettevõtlustulu, ettevõtte tüüp ja tegevusala ei ole piiratud, kantud sotsiaalsete ettevõtete registrisse.	
Suurbritannia	Ühiskonna huvides tegutsev ettevõtte (<i>community interest company, CIC</i>)	2004	Loodud spetsiaalselt sotsiaalsete ettevõtete huvisid silmas pidades. Tulu äritegevusest võib kasutada vaid ühiskondlikel eesmärkidel, neid kontrollib ja sertifitseerib sõltumatu asutus.	Piiratud mahus
Taani	Ainuomaniku kapitaliga asutus (<i>selvejende institution</i>)		Levinuim organisatsioonide seas, mis pakuvad mitmesuguseid ühiskondlikke hüvesid ja sotsiaalteenuseid, omanik võib olla riik.	Keelatud

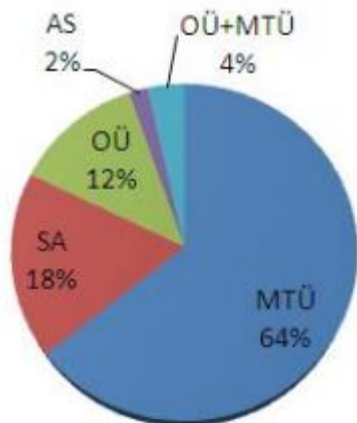
Allikas: Lillemets, A. „Teiste riikide kogemused sotsiaalse ettevõtluse eestkoste ja koostöö korraldamisel.“ Tartu. 2011.

Tabelist nähtub, et kõige varasemalt on sotsiaalse ettevõtluse reguleerimisega tegelema hakanud Vahemereäärsed riigid, tõenäoliselt mõjutatuna Itaalia teedrajavast suhtumisest. Sotsiaalsele ettevõtlusele kaasaitavaks saaks aga lugeda ainult Itaalia 2005. aastal vastu võetud seadust, millega loodi võimalus tegeleda sotsiaalse ettevõtlusega ka kasumitteenival viisil. Enne seda kehtinud sotsiaalsete ühingute regulatsiooni ei saaks kuidagi nende väga piirava tõlgenduse tõttu pidada õnnestunud seadusandluseks.

Eesti seisukohalt on tõenäoliselt olulisim järelendus toodud tabelist, et mitte mingil juhul ei ole sotsiaalse ettevõtluse jaoks määravaks faktoriks ettevõtte tegutsemiseks kasutatav juriidiline

vorm. Sellest hoolimata on hetkel Eestis toimivad sotsiaalsed ettevõtted enamikul juhtudel valinud tegutsemiseks siiski mittetulundusühingu vormi.⁷⁷

Joonis 3 – Eesti sotsiaalsete ettevõtete juriidiliste vormide jagunemine aastal 2011.

Allikas: Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“

Uuringu aruanne. Tallinn. 2011

2.4. Sotsiaalse ettevõtluse maksustamise erisused

Tulenevalt asjaolust, et paljudes riikides ei ole loodud eraldi juriidilise vorme sotsiaalsete ettevõtete tegutsemiseks, ei saa lugeda üllatavaks ka seda, et maksustamine toimub sotsiaalsetele ettevõtetele lähtudes nende vabalt valitud juriidilisest vormist. Seega lähtub sotsiaalsete ettevõtete maksustamine kõige enam sellest, milliseks peavad ettevõtte missiooni selle loojad ning millist vormi eesmärgi rajamiseks soovitakse kasutada.

Enamikul juhtudel on riikides ette nähtud maksusoodustused mittetulundusühingutele ja liitudele, millest saavad kasu ka nimetatud vormides tegutsevad sotsiaalsed ettevõtted. Näiteks on Malta sotsiaalse eesmärgiga mittetulundusühingud vabastatud tulumaksust ja Sloveenia ettevõtted ei pea erivajadustega inimeste palgalt makse maksma. Maksuvabastus erivajadustega inimeste palkadelt on levinud paljudes Euroopa riikides. Saksamaa ja Austria puhul tehakse maksusoodustusi ühiskondlikke teenuseid pakkuvatele organisatsioonidele ning nendele tehtavate annetuste pealt ei ole samuti vaja makse maksta. Austrias kehtivad

⁷⁷ Vastavalt Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku liikmete nimekirjale, kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/vorgustik-2/sev-liikmed/> (28.04.2014) ja Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“ Uuringu aruanne. Tallinn. 2011. Lk 6

soodustused ainult mittetulundusühingute puhul, Saksamaal olenemata juriidilisest vormist. Portugalis katab riik sotsiaalteenuseid pakkuvate organisatsioonide tegevuskulud umbes 60% ulatuses. Täpsed toetuse määrad pannakse paika riigi ja esindusorganisatsioonide igaaastastel läbirääkimistel.⁷⁸

Suurbritannias, mis on ainukesena käsitletavatest riikidest loonud sotsiaalse ettevõtluse tarbeks eraldi juriidilise vormi, ei tunnista näiteks sotsiaalse ettevõtluse eraldi maksustamist. Ka juhul, kui eelnevalt heategevusena registreeritud organisatsioon tahab ennast ümberkorraldada *community interest company*-ks, kaotab ta enda suhtes ennekehtinud maksusoodustused. Lisaks puuduvad ka vahendid, millega sotsiaalsed ettevõtted saaksid taotleda erikorras maksusoodustusi. Selle asemel on valitsus aktiivselt soodustanud investorite leidmist sotsiaalsetele ettevõtetele. Nimelt pakutakse investoritele, kes paigutavad oma raha ettevõttesse, mis tegutsevad riskipiirkondades.⁷⁹

Sarnaselt Suurbritanniale ei pakuta ka Itaalias sotsiaalsetele ettevõtetele otseseid maksusoodustusi, vaid ka seal on see võimalus jäetud investoritele, kes saavad soodustusi juhul, kui nad investeerivad sotsiaalsetesse ettevõttesse (siia alla kuuluvad ka sotsiaalühistud). Sellega loodetakse nimetatud ettevõtlusharusse meelitada rohkem erainvestoreid ning samal vältida valitsusepoolset suuremat rahakulu. See suhtumine on aga hetkel leidmas järjest suuremat vastupanu nii eraettevõtetele kui ka kohtusüsteemilt, kuna maksusoodustuste pakkumine sotsiaalühistutele on potentsiaalselt vaba turumajandust ning konkurentsi kahjustav tegevus.⁸⁰

Sealjuures on aga Itaalia sotsiaalsetel ettevõtetel siiski võimalik maksusoodustusi nautida. See võimalus avaneb ettevõtetele ühiskondlikult kasulike organisatsioonide nimisitusse (*Anagrafe delle ONLUS [Organizzazione non lucrativa di utilità sociale]*) kandmisega, mida peab Itaalia Rahandusministeerium. Nimetatud registri peamine idee ongi pakkuda ettevõtetele lihtsustatud võimalusi maksusoodustuste taotlemiseks. Sealjuures võib ettevõtte tegeleda ka ühiskondlikuks hüvanguks suunatud eesmärkide saavutamiseks ilma, et see oleks kantud nimetatud registrisse. Sellisel juhul ei saa taoline ettevõtte taotleda ka maksusoodustusi. Kirjeldatud sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise viis võimaldab teatud sotsiaalhoolekande

⁷⁸ Lillemets, A. „Teiste riikide kogemused sotsiaalse ettevõtluse eestkoste ja koostöö korraldamisel.“ Tartu. 2011. Lk 10.

⁷⁹ “Office of the Regulator of Community Interest Companies: Leaflets. Frequently Asked Questions”. Department for Business Innovation & Skills. 2013. Lk 14.

⁸⁰ „Legal Framework for Social Economy and Social Enterprises: A Comparative Report“. Europea Centre for Not-For-Profit Law. 2012. Lk 20.

kohustusi, mis muidu kuuluksid valitsusele, jagada ka erasektori ettevõtetele. Sealjuures kehtestatakse registrisse kuuluvatele organisatsioonidele aga kõrgemad tingimused läbipaistvale majandamisele ning tulu-mitte-teenimise-eesmärgi sätestamiseks.⁸¹

Hispaania seadusandluses peetaksegi sotsiaalse ettevõtluse maksustamist peamiselt maksuõiguslikuks probleemiks. Hispaania on sotsiaalse ettevõtluse reguleerimisel samuti palju inspiratsiooni ammutanud Itaaliast, sealhulgas ka ühiskondlikult kasulike organisatsioonide registreerimise ning nende maksusoodustuste pakkumise. Nimetatud valdkonnaga tegeleb 2002. aastal vastu võetud mittetulundusühingute maksuseadus⁸², mis on ühiskondlikult kasulike organisatsioonide reguleerimisel peamine õigustloov akt. Sealjuures aga ei pakuta seaduses mingit definitsiooni, milliseid tegevusalasid peetakse ühiskondlikult kasulikeks või millistele muudele tingimustele peaksid nimistusse kantavad organisatsioonid vastama. Selle asemel toetatakse pigem mittetulundusühinguid raamistavale seadusandlusele ühiskondlikku kasulikkuse määramisel.⁸³

Läbi aja on maksusoodustuste kohaldamise alusena olnud fookuses erinevad printsiibid. Ameerika Ühendriikides on maksusoodustuse saamise aluseks olnud heategevuslikkuse mõiste, mida kuni 1969. aastani sisustati puudustkannatajate/vaeste aitamise eesmärgi täitmise läbi, seejärel tõlgendati maksusoodustuse määramise alust pigem läbi ühiskondliku kasu (*community-benefit*) või avalikes huvides tegutsemise kriteeriumi. Maksusoodustuse roll oli algselt tagada, et heategevuslikud organisatsioonid ei peaks maksma makse oma tulude pealt ning saaksid teisi soodustusi (nt omandimaksust vabastamine), mille kaudu jääks rohkem vabasis vahendeid oma põhitegevuse elluviimiseks ja eesmärkide saavutamiseks.⁸⁴ Ameerika Ühendriikide sotsiaalse ettevõtluse regulatsiooni üheks suurimaks ajendiks ongi olnud sotsiaalsete ettevõtete maksuvabastuste skeemide lihtsustamine. Selleks on osades sealsetes osariikides loodud ka eraldi juriidilised isikud sotsiaalsete ettevõtete tarvis. Hoolimata väga mõistetavast ja tänuväärsest eesmärgist ei saa aga antud juhul loodud regulatsiooni õnnestunuks lugeda, kuna maksusoodustuste lihtsustamise asemel ei ole suudetud kooskõlla viia osariikides ambitsioonikalt vastu võetud seadusi föderaalsete maksueeskirjadega, mille järgi ei saa sotsiaalsete ettevõtete tarvis loodud vähekasumlikke

⁸¹ „Legal Framework for Social Economy and Social Enterprises: A Comparative Report“. Europea Centre for Not-For-Profit Law. 2012. Lk 21.

⁸² Ley 49/2002, de 23 de diciembre, de régimen fiscal de las entidades sin fines lucrativos y de los incentivos fiscales al mecenazgo

⁸³ Viide 81. Lk 26.

⁸⁴ Pajupuu, S. „Mittetulundusühingute tulumaksuga maksustamise erisused“. Magistritöö. Tallinn. 2012. Lk 16.

piiratud vastutusega ettevõtteid lugeda rohkem toetusväärilisteks kui teisi traditsioonilisi mittetulundus- või äriühinguid.⁸⁵

2.5 Euroopa Liidu seisukoht sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vallas

Euroopa Liit on senimaani hoidunud sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise valjuhäälselt edendamisest. Selle asemel on eelistatud sotsiaalset ettevõtlust läbi teistsuguste meetmete ning erilist rõhku pandud investeerimisvõimaluste ning muude mitte-legislatiivsete meetmete arendamisele nimetatud valdkonnas. Sellest hoolimata on aga nüüdseks saadaval ka mitmeid arvamusi ning kokkuvõtteid, mille väljendub arvamus, et aeg on hakata Euroopa tasandil looma üldkohustlikku seadusandlust, mis vähemalt osaliselt reguleeriks sotsiaalse ettevõtluse sektorit.

Nimetatud arvamustes väljendub paljudel juhtudel ka seisukoht, mille kohaselt saab sotsiaalset ettevõtlust hakata pidama väga jätkusuutlikuks ning tõsiseltvõetavaks lisandiks või alternatiiviks senimaani riiklikus vastutusalas olnud sotsiaalsete ülesannete täitmisel.⁸⁶ Hoolimata sellest, et sotsiaalsete ettevõtete efektiivsuse kohta puuduvad veel täiesti kindlad andmed tulenevalt nende mõju hindamise küllaldasest keerulisusest, on Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vähemalt arvamusel, et valdkond on väärt sellesse investeerimist ning, et Euroopa jõustruktuurid peaksid lähemate aastate arengukavades ette nägema ka rahastuse suurendamist sotsiaalse ettevõtluse arendamiseks.⁸⁷

Küll aga märgitakse, et suureks probleemiks üleeuroopalisel ühtsel regulatsioonil sotsiaalse ettevõtluse raamistamiseks on suureks puuduseks valdkonna ühtse mõiste puudumine ning arusaamade suur erinevus liikmesriikide lõikes. Samuti on kaalutud laiemate uuringute läbiviimist sotsiaalset ettevõtlust juba reguleerinud liikmesriikide seas selleks, et kindlaks määrata nimetatud regulatsioonide mõju ning kasulikkust valdkonnale. Lisaks rõhutatakse ka valdkonna maksustamist puudutavate seaduse ülevaatamise ning õiglase kohaldamise tähtsust.⁸⁸ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on samuti jõudnud järeldusele, et kuna

⁸⁵ Kleinberger, D. „, ABA Business Law Section, on behalf of its committees on LLCs and Nonprofit Organizations, opposes legislation for low profit limited liability companies (L3Cs)“ Working Paper No. 2012-05. William Mitchell College of Law. 2012. Lk 1.

⁸⁶ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sotsiaalne ettevõtlus ja sotsiaalne ettevõte“. Euroopa Liidu Tetaja. 2012/C 24/01. 28.01.2012. Lk. C 24/3

⁸⁷ Samas.

⁸⁸ Samas.

sotsiaalsed ettevõtted saavad tegutseda väga mitmetes erinevates juriidilistes vormides, on võimalikud ning tõenäolised olukorrad, kus sarnastes valdkondades ning tingimustes tegutsevad ettevõtted peavad oma sotsiaalseid eesmärke täitma hoolimata erinevast maksustamisest.⁸⁹

Hoolimata Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee küllaltki äraolevast seisukohast selle osas, kas sotsiaalset ettevõtlust oleks vaja ka seaduse tasandil reguleerida, on erinevad huvigrupid sellest siiski äärmiselt huvitatud. 2012. aasta oktoobris korraldatud konverentsil osalesid üleeuroopalised sotsiaalsete ettevõtete huvigruppide esindajad ning nende peamiseks etteheiteks sotsiaalmajanduse poliitikale oli asjaolu, et hoolimata kiirest arengust valdkonnas ei saa lugeda sotsiaalsete ettevõtete majanduslikku reaalsust veel võrreldavaks traditsiooniliste kasumitaotluslike ettevõtete omale. Ka siin tuuakse välja eraldi maksustamise vajadust sotsiaalsetele ettevõtetele, mis aitaks kaasa nende ühiskondlike eesmärkide saavutamisele ning ei pärsiks nende ettevõtluslike tegevusi.⁹⁰

Valdkonna päevakajalisust demonstreerib ka *Social Economy Europe* poolt välja toodav statistika, mille kohaselt saab hetkel sotsiaalses ettevõtluses Euroopas tööd 14,5 miljonit inimest, mis teeb 6,5% kogu töötavast elanikkonnast. Riikides nagu Belgia, Itaalia, Prantsusmaa, Hispaania ja Holland on see murdosa veel suurem ulatudes 9-11% kogu töötavast elanikkonnast.⁹¹ *Social Economy Europe* näol on tegu erinevate Euroopa ühistute, ühingute, liitude ja sihtasutuste loodud lobiorganisatsioon, mille eesmärk on Euroopa poliitikategijate harimine sotsiaalse ettevõtluse teemal ning nendega ühiste huvipunktide alal konsulteerimine ning poliitika mõjutamine.⁹² Seega on vähemalt huvigruppide tasandil tegu Euroopas väga aktuaalse teemaga.

2.6 Vahekokkuvõte

Nii Põhja-Ameerikas kui ka Lääne-Euroopas hakkasid sotsiaalsed ettevõtted suuremat populaarust koguma 1970. aastate rasketes majandustingimustes. Rasked majandusolud

⁸⁹ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Sotsiaalne ettevõtlus ja sotsiaalne ettevõte“. Euroopa Liidu Tetaja. 2012/C 24/01. 28.01.2012. Lk C 24/4.

⁹⁰ Conference of the Various Interests Group of the EESC. “Social Enterprises and the Europe 2020 Strategy: Innovative Solutions for a Sustainable Europe”. Conclusions. Brussels. 2012. Lk 3.

⁹¹ *Social Economy Europe* koduleht. Kättesaadav Internetis:

<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article1930> (29.04.2014)

⁹² Samas. Kättesaadav Internetis: <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique215> (29.04.2014)

sundisid valitsusi kulusid kärpima ning mittetulundusühingute rahastamist lõpetama. Sellises olukorras hakkasid mitmed kolmanda sektori organisatsioonid otsima alternatiivseid viise enda tegevuse rahastamiseks ning paljudel juhtudel valisid selleks ettevõtlustegevuse. Euroopas suunasid sotsiaalsed ettevõtted oma tegevuse väga tihti just pikaajaliste töötute ümberkoolitamise ning teiste varasemalt valitsuste poolt pakutavate teenuste pakkumisse.⁹³

Alates sellest ajast on sotsiaalsed ettevõtted jäänud täpselt määratlemata kolmanda ning tulundussektori vahele, kuni umbes eelmise kümnendi alguses hakkasid esimesed Lääne-Euroopa riigid aktiivsemalt nimetatud valdkonna reguleerimisega tegelema. Nõnda uute regulatsioonide puhul aga puudub hetkel veel täielik ülevaade nende pikemaajalistest mõjudest. Otsustades, kas Eestisse oleks vaja luua ka vähemalt teatud ulatuses eraldi seadusandlust sotsiaalse ettevõtluse tarvis, saab hetkel vaid analüüsida teiste riikide poolt juba tehtut ning püüda vältida samu vigu.

Eeltoodust nähtub, et hoolimata sotsiaalse ettevõtluse kiirest arengust viimastel aastakümnetel on valdkond siimaani veel väga ähmane. Puudub kõikehõlmav statistika erinevates riikides toimivate sotsiaalsete ettevõtete kohta ning osaliselt selle tõttu ka võimalused täpselt hinnata nende tegutsemise mõju riikide majanduslikule ning sotsiaalsele olukorrale. Seetõttu ongi riikide, mis on vastu võtnud sotsiaalset ettevõtlust puudutavat seadusandlust, esimeseks sammuks tihti riikliku registri loomine sotsiaalseteks kvalifitseeritavate ettevõtete registreerimiseks.

Sellised registrid aga ei ole ilmtingimata samuti kõikehõlmavad, kuna spetsiaalsete juriidiliste vormide puudumisel ei ole võimalik esiteks sotsiaalsete ettevõtete kohta koguda ka piisavat statistikat ning ka juhul, kui on loodud erilised juriidilised vormid sotsiaalsete ettevõtete toimimiseks, siis ei pruugi ettevõtted neid vorme valida. Sellised probleemid tekkivadki eelkõige juhul, kui sotsiaalse ettevõtluse registreerimisega ei kaasne neile ühtegi käegakatsutavat kasu. Sellele aitaks ilmselgelt kaasa maksustamise muutmine sotsiaalsete eesmärkidega ettevõtete kasuks, kuid ka selline poliitika on näiteks Itaalias negatiivset vastukaja leidnud. Tundub, et vähemalt hetkel ei ole olemas olukorda, mis rahuldaks nii traditsioonilise ettevõtluse eest seisjaid kui ka uut tüüpi ettevõtlusega tegelejaid.

⁹³ Doeringer, M. F., „Fostering Social Enterprise: A Historical and International Analysis“. Duke Journal of Comparative & International Law. Vol. 20/291. 2010. Lk. 294.

Samas on Euroopas hakanud levima arusaamad, mille järgi saaks sotsiaalset ettevõtlust hakata pidama tõsiseltvõetavaks alternatiiviks varem riikide poolt pakutud sotsiaalsetele teenustele. Selle saavutamise nimel on hakatud astuma ka esimesi samme, peamiselt küll erinevate toetuste suunamisega sotsiaalse ettevõtluse sektorisse, et muuta traditsiooniliste kasumipõhiste ettevõtete toodete ning teenuste pakkumisel võistlevad sotsiaalsed ettevõtted turul konkurentsivõimeliseks.

III peatükk – sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajadus Eestis

3.1 Lühülevaade sotsiaalse ettevõtluse olukorrast Eestis

Eesti saab sotsiaalsest ettevõtlusest rääkida peaaesjalikult alates 2005. aastast, kus Heateo Sihtasutus esmakordselt valdkonna populariseerimisega tegelema hakkas. Küll aga ei tähenda see, et sotsiaalse ettevõtlusega sarnaste aladega siin varem üldse ei tegeletud. Oma sotsiaalsete eesmärkide nimel on Eesti kodanikuühendused ettevõtluse printsiipe rakendades tulu teeninud 1990. aastate algusest. Selle tegevuse eri aspekte on kirjeldatud näiteks järgmiste nimedega: “omatulu teenimine”, “ettevõtlustulu teenimine”, “avalike teenuste delegeerimine” ja muidugi “sotsiaalne ettevõtlus”.⁹⁴ Kuni 2012. aastani oli Heateo Sihtasutus ka Eestis sotsiaalse ettevõtluse peamine edasiviija. Sel aastal aga panid 19 Eesti ettevõtet alguse Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule⁹⁵, mille liikmete arv on nüüdseks peaaegu kahekordistunud.

Küll aga ei saa isegi SEV-i andmeid sotsiaalsete ettevõtete kohta Eestis pidada ammendavaks, kuna täpse definitsiooni puudumine takistab täieliku andmebaasi kogumist ning valdkonna elujõulisuse hindamist. Lisaks on SEV näol tegu alles küllaltki uue eestkosteorganisatsiooniga, millega liitumine ei paku hetkel sotsiaalsetele ettevõtetele suuri boonuseid. Hetkel piirduvad liikmetele pakutavad boonused erinevate ürituste ning koolituste korraldamisega. Samuti on Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku kaudu saada erinevaid nõustamisi.⁹⁶ See tõsiasi vähendab samuti Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku tõsiseltvõetavust riikliku eestkosteorganisatsioonina. Sektoris valitsevat segadust iseloomustab hästi ka asjaolu, et 2011. aastal Eesti sotsiaalse ettevõtluse sektoris läbi viidud uurimusse oli selleks hetkeks kaasatud juba 56 ettevõtet.⁹⁷ Seega puudub Eesti täielik ülevaade siintegutsevatest sotsiaalsetest ettevõtetest. Hoolimata sellest, et SEV on enda liikmetele kehtestanud küllaltki ranged tingimused, millele mitte vastates ettevõtteid organisatsiooni liikmeteks vastu üldse ei võeta, sõltub hetkel Eestis ettevõtte sotsiaalseks lugemine peamiselt selle ettevõtte enesedefinitsioonist.

⁹⁴ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/esileht/se-ajalugu-eestis/> (29.04.2014)

⁹⁵ Samas. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/esileht/mis-on-sev/> (29.04.2014)

⁹⁶ Samas. (29.04.2014)

⁹⁷ Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“ Uuringu aruanne. Tallinn. 2011

Sellest tulenevalt ei saa ka kindlaks määrata, mitu sotsiaalset ettevõtet Eestis hetkel tegutsemas on. Kindel on vaid see, et see number ületab mõndakümnet. Sealjuures aga ei peaks sotsiaalsete ettevõtete arvu suurendamine olema ka eesmärgiks omaette. Kuna käsitletavat valdkonda eristabki traditsioonilisest ettevõtlusest just sotsiaalsete hüvede nimel tegutsemine, ei tähenda organisatsioonide paljusus veel pakutavate hüvede paranemist ega ka sotsiaalse ettevõtluse sektori elujõulisemaks muutumist.⁹⁸

Lähtudes eelnevast ja juba varem käesolevas magistritööd käsitletust on selge, et Eestis on sotsiaalse ettevõtluse valdkonna areng alles algusjärgus. See on iseenesest ka mõistetav, sest sellel ajal, kui sotsiaalne ettevõtlus 1980ndatel aastatel Lääne-Euroopas ning (mõneti teisel kujul) ka Põhja-Ameerikas levima hakkas, siis juhtus see peamiselt vastamaks keerulisele majanduslikule olukorrale nimetatud perioodil ning sellest tuleneva kroonilise tööpuuduse leevendamiseks.⁹⁹ Sellel ajal valitses Eestis, nagu ka meie lähiriikides alles Nõukogude Liidu sätestatud plaanimajandus ning sotsiaalse ettevõtluse arenguks puudus vajadus. Seega on loomulik, et käsitletav valdkond ei ole meil veel liialt tuntud ning laiemal ühiskonnal puudub ülevaade sellest, mida sotsiaalne ettevõtlus endast üldse kujutab.

2011. aastal läbi viidud uurimuses¹⁰⁰, mille eesmärk oli kaardistada sotsiaalsete ettevõtete hetkeoluorda Eestis, selgub, et sel hetkel valitses Eestis väga suur vahe sotsiaalsete ettevõtete ettevõtlustulu teenimise ning ainult toetustest tegevuse finantseerimise vahel. Selline erinevus võrsub ilmselgelt olukorrast, kus sotsiaalsed ettevõtted saavad tegutsemiseks valida vabalt valitud juriidilise vormi. Selline asjade korraldus ei ole ilmtingimata sektori pärssiv, kuna lähtudes juba eelnevalt toodust, on selline enesemääramisvajadus küllaltki oluline osa sotsiaalsest ettevõtlusest ning ka riikides, kus on loodud ettevõtetele ka spetsiaalsed juriidilised vormid, ei ole nende kasutamine ilmtingimata nõutud ning sotsiaalsed ettevõtteid võib leida nii mittetulundus- kui ka tulundussektoritest. Küll aga demonstreerib selline erinevus küllaltki põhjalikult reguleerimist vajava sektori mitmekesisust, mida peaks kindlasti arvestama ka loodav seaduslik regulatsioon.

⁹⁸ [Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku] Asutava Kogu seminar 15.12.2011. Grupitööde protokoll. Lk 1.

⁹⁹ Spear, R., Defourny, J., Favreau, L. and Laville, J.-L. „Tackling social exclusion in Europe. The contribution of the social economy“. Aldershot: Ashgate Publishing. 2001. Lk 5.

¹⁰⁰Lillemets, A., „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“ Uuringu aruanne. Tallinn. 2011

Joonis 4 – ettevõtlustulu osakaal Eesti sotsiaalsete ettevõtete käibest 2010. aastal

Allikas: Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“
Uuringu aruanne. Tallinn. 2011.

Graafikult nähtub ka asjaolu, et Eestis tegutsevad ka vähemalt kaks ettevõtet, mis peavad ennast sotsiaalseks ettevõtteks ka ilma ettevõtlustulu teenimata. Sellist käsitlust aga ei saaks lugeda päris õigeks. Eelnevas peatükis on juba pikemalt arutletud sotsiaalse ettevõtluse definitsiooni üle ning jõutud järeldusele, et peamine erinevus sotsiaalse ettevõtluse ning traditsioonilise mittetulundussektori vahel on see, et sotsiaalsed ettevõtted rahastavad enda sotsiaalset missiooni läbi ettevõtlustegevuse – antud olukorras see nii aga ei ole. Seega on veelgi ilmestatud ühtse definitsiooni pakkumine ning seega ka vastavate ettevõtete üleriiklik registreerimine, et soodustada üheselt mõistetava sotsiaalse ettevõtluse arengut.

Registreerimise ülesande teeb keeruliseks eelkõige just võimalike vormide mitmekesisus. Kuna sotsiaalset ettevõtet kõige enam eristavaks tunnuseks on selle sotsiaalne missioon, ei tähenda ükski kindel juriidiline vorm veel sotsiaalseks ettevõtteks olemist või mitte, vaid kõige enam tuleks hinnata loodud organisatsiooni peaesmärke – seda saaks teha näiteks analüüsides loodud ühingu põhikirja ning selles sätestatud eesmärke. Lisaks juriidiliste vormide erinevusega kaasnevatele probleemidele, kaasneb sotsiaalsete ettevõtete tuvastamisel ka muid probleeme nende eristamisel teistest traditsioonilistest kolmanda sektori ja äriorganisatsioonidest.

Tabel 5 – sotsiaalsete ettevõtete erinevus teistest ühinguvormidest

	Juriidiline vorm	Tuluallikad	Kasum
Vabaühendus	Mittetulundusühing, sihtasutus	Annetused, toetused	Puudub
Omatulu teeniv vabaühendus	Mittetulundusühing, sihtasutus	Annetused, toetused, väike ettevõtlustulu	Puudub (ettevõtlustulu kulub ühiskondliku eesmärgi täitmiseks)
Sotsiaalne ettevõte	Mittetulundusühing, sihtasutus, osaühing	Toimiv ärimudel. Osadel 100% ettevõtlustulu, teistel ka annetused, toetused	Ühiskondliku eesmärgi täitmiseks
Vastutustundlik ettevõte	Osaühing, aktsiaselts	Toodete, teenuste müügist	Väike osa ühiskondliku eesmärgi täitmiseks, ülejäänud omanikele ja investoritele
Äriettevõte	Osaühing, aktsiaselts	Toodete, teenuste müügist	Omanikele ja investoritele

Allikas: Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht.

Eestis on ühtedeks edukamateks sotsiaalseteks ettevõteteks olnud näiteks Terve Eesti Sihtasutus ning MTÜ Uuskasutus. Terve Eesti Sihtasutuse eesmärgiks on kaasta töandjaid keeruliste rahvatervise probleemide ennetamisse Eestis ning MTÜ Uuskasutus tegeleb uuskasutamise lihtsamaks ja igapäevasemaks muutmisega ning seeläbi säästva tarbimise populariseerimisega. MTÜ Uuskasutus on avanud neli kauplust, millest teenitud ettevõtlustulu kaudu finantseeritakse enda sotsiaalset eesmärki – taaskasutamise populariseerimist Eestis. 2011. aastal suunas MTÜ Uuskasutus uuesti ringlusesse ligikaudu 90 tonni esemeid. Nendest läks läbi müügi ringlusesse 37 tonni esemeid ning annetustena heategevuseks ning kästiöök 52 tonni esemeid. 2012. aastaks oli see kogus suurenenud 140 tonnini.¹⁰¹ Terve Eesti Sihtasutus kasutab enda koolituste müügist saadud tulu enda sotsiaalse eesmärgi täitmiseks. Näiteks on kolmeteistkümne Eesti ettevõttega koos loodud Terve Eesti

¹⁰¹ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: http://sev.ee/wp-content/uploads/2013/06/edulugu_uuskasutus.pdf (01.05.2014)

Sihtasutuse juhitud programm „Ettevõtted HIV vastu“. Viimase viie aasta jooksul on HI-viirusesse nakatumine Eestis vähenenud peaaegu poole võrra ning end selle suhtes testida lasknute osakaal tõusuteel.¹⁰²

3.1.1 Arengud ning esilekerkinud probleemid Eesti sotsiaalses ettevõtluses

Kõige üldisemaks probleemiks sotsiaalses ettevõtluses hetkel on valdkonna väga vähene tuntus ühiskonnas. Selle tõttu puudub ka suurem poliitiline surve valdkonna reguleerimiseks või sinna raha suunamiseks. Sellele probleemile on proovinud rohkem tähelepanu pöörata Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik, millel on nüüdseks õnnestunud osaleda ka mitmes valdkonda puudutavas uuringus ning see on kaasatud ka nii Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Justiitsministeeriumi kaasatavate organisatsioonide nimekirja.¹⁰³ Seda hoolimata asjaolust, et hetkel veel ei saa SEVi kuidagi pidada terve Eesti sotsiaalse ettevõtluse katuseorganisatsiooniks. Küll aga on SEV-i tugevaks eestkosteorganisatsiooniks muutmine hetkel ka organisatsiooni tähtsaim eesmärk.¹⁰⁴

Tähtsaks arenguks sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas tuleb lugeda ka hetkel käimasolevat projekti, mille eesmärk on Eesti sotsiaalse ettevõtluse sektori statistiliste andmete kogumine. Käesoleva magistritöö seisukohalt on see tõenäoliselt hetkel Eesti sotsiaalses ettevõtluses toimuv tähtsaim muutus, kuna tagab laiaulatusliku ning arvuliselt kvantifitseeritava infobaasi sektori toimimisest. Saadud andmete põhjal saab analüüsida näiteks sotsiaalse ettevõtluse sektori rolli tööhõive võimaluste pakkumisel ja siseriiklikku koguprodukti panustamisel.¹⁰⁵ Sellega pakutakse olulist teavet sektori toimimisest nii sektoris sotsiaalsete ettevõtjatele endile kui ka asjakohastele võimuorganitele, kes võiksid juhul, kui statistilised andmed seda toetavad, hakata plaanida ka seadusliku regulatsiooni loomist sotsiaalsele ettevõtlusele Eestis. Usaldusväärsete andmete puudumine takistab sotsiaalse ettevõtluse sektorist ülevaate saamist, muuhulgas selle mõjust ja potentsiaalset Eestis ühiskonnas. Selle tõttu pole olnud võimalik sektori arengut piisavalt eesmärgistatult ja tõhusalt toetada.¹⁰⁶

¹⁰² Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: http://sev.ee/wp-content/uploads/2013/06/edulugu_tesa.pdf (01.05.2014)

¹⁰³ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/huvikaitse/tegevused-tulemused/> (30.04.2014)

¹⁰⁴ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/esileht/projektid/> (30.04.2014)

¹⁰⁵ Heateo Sihtasutuse koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.heategu.ee/category/sotsiaalne-ettevotlus/page/2/> (30.04.2014)

¹⁰⁶ Samas.

3.2 Sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajadus Eestis

Eelnevalt on juba käsitletud seisukohti, mille kohaselt on Eestis sotsiaalne ettevõtlus alles algelises arengujärgus. Valdkond ei ole pälvinud suurt tähelepanu ei ühiskonnalt ega ka seadusloojatelt. Sellest hoolimata on aga Euroopa jõustruktuuride seisukoht, et tegu on väga kiire arenguga ning riikide heaolusse suuri panuseid tegeva valdkonnaga.¹⁰⁷

Euroopa parlamendi vastu võetud „Sotsiaallettevõtluse algatus ning sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse innovatsiooni keskmes olevate sotsiaallettevõtete edendamisele suunatud majanduskeskkonna loomine“ (edaspidi „sotsiaallettevõtluse algatus“) sätestab Euroopa üheks prioriteediks Euroopa 2020 arengukava täitmisel ka sotsiaalse ettevõtluse arendamise eelkõige selle rahastamise lihtsustamise läbi. Rahastamise lihtsustamise üks viise oleks kindlasti läbi viiside, millega on juba tegelenud teised Euroopa Liidu liikmesriigid, kelle legislatiivsete üksuste huviorbiidis sotsiaalne ettevõtlus juba pikemalt on olnud. Sellisteks viisideks on näiteks maksusoodustuste pakkumine sotsiaalsesse ettevõtlusesse investeerijatele, nagu seda tehakse Itaalias või tahetakse seadusemuudatusena sisse viia Suurbritannia seadusandlusesse.¹⁰⁸

Vaadates viimase aja arenguid Euroopas ning maailmas on selge, et sotsiaalne ettevõtlus hakkab mängima järjest suuremat rolli ka ühiskondlike teenuste pakkumisel, mis on senimaani olnud riigi ülesanded.¹⁰⁹ Vaadates, kui suurt osa Euroopa majandusest on sotsiaalsed ettevõtted hakanud mängima alates nende lühikesest ajaloost alates, on täiesti mõeldav areng suunas, kus suur osa varem riikide poolt pakutavatest ühiskondlikest teenustest sotsiaalsetele ettevõtetele edasi kantakse. Suurema sotsiaalse hüve pakkumine on ka põhjuseks, miks sotsiaalsed ettevõtteid toetama peaks, kuna võrreldes traditsiooniliste kasumile suunatud ettevõtete toimisega suudavad sotsiaalsed ettevõtted väiksema kuluga parendada mitmeid ühiskondlikke kitsaskohti.¹¹⁰

¹⁰⁷ „Sotsiaallettevõtluse algatus ning sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse innovatsiooni keskmes olevate sotsiaallettevõtete edendamisele suunatud majanduskeskkonna loomine“ (2012/2004(INI)). Punkt A.

¹⁰⁸ „Social investment tax relief“. Consultation draft. Her Majesty’s Revenue and Customs. Lk 1.

¹⁰⁹ Inkeles, I. „The Fundamental Flaws of Welfare“. Harvard International Review veebiväljaanne. 25.02.2013. Kättesaadav Internetis: <http://hir.harvard.edu/the-future-of-the-welfare-state> (30.04.2014)

¹¹⁰ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/huvikaitse/miks-vaja-kosta/> (30.04.2014)

Sealjuures tuleks aga tähele panna, et potentsiaalne regulatsioon peaks kindlasti vastama ka reaalsuses eksisteerivatele tingimustele. Selle probleemi taha on näiteks jäänud Ameerika Ühendriikide sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise üritused. Alates 2008. aastast, kui Vermonti osariik võttis vastu sotsiaalseid ettevõtteid käsitleva seadusemuudatuse osariiklikku piiratud vastutusega ettevõtteid reguleerivasse seadusesse (*Limited Liability Company Act*), millega loodi sotsiaalsete ettevõtete tarvis eraldi juriidiline vorm – vähekasumlik piiratud vastutusega ettevõtte (*low-profit limited liability company*, edaspidi ka L3C). 2010. aastal võttis sarnase regulatsiooni vastu ka North Carolina osariik, millest sai 2014. aastast ka esimene osariik, mis nimetatud regulatsiooni kaotas.¹¹¹

Regulatsiooni vastuvõtmisele Minnesota osariigis oli selgelt vastu ka Ameerika Advokatuuri Äriõiguse osakond, märkides, et hetkel mitmetes osariikides kehtiva regulatsiooni tegelikkus ei vasta mitte kuidagi väljakuulutatule ega ka sotsiaalse ettevõtluse valdkonna reguleerimiseks vajalikele tingimustele. Seadusemuudatuse pooldajad väidavad, et L3C vorm suurendab sotsiaalse ettevõtluse sektorisse voolavat kapitali lihtsustades vastavas vormis juriidilistel isikutel föderaalsete maksusoodustuste saamist ning föderaalsete toetuste taotlemist. Lisaks peaks hakkama kapitali sotsiaalse ettevõtluse sektorisse voolama ka rangelt kontrollitud heategevuslike eraorganisatsioonide investeringutest, mida juhivad peamiselt föderaalsete maksusoodustused.¹¹²

Selle asemel aga ei suuda hetkel mitmetes osariikides kehtiv seadusandlus ühtegi lubatud eesmärkidest täita, on seega avalikkust eksitav ning potentsiaalselt tekkivate maksuvaidluste tõttu lausa kehtivale olukorrale lausa ohtlik. Nimelt ei pakuta hetkel osariikides kehtivas seadusandluses tegelikult ühtegi sisulist moodust, kuidas kõiki antud lubadusi täita. Näiteks juhindub lubatud heategevuslike eraorganisatsioonide kapitali sissevool sotsiaalse ettevõtluse sektorisse peamiselt potentsiaalsete maksusoodustuste olemasolust nimetatud sektoris – see aga läheb vastuollu föderaalsete maksuseaduste põhimõtetega, mille järgi saavad heategevuslikud organisatsioonid kaotada enda soodustatud seisundi juhul, kui nad investeerivad kasumipüüdlikesse ettevõtetesse.¹¹³ Seega võib halvimatel juhtudel sotsiaalsesse ettevõtlusesse suunatud eraorganisatsioonide raha tähendada nendele organisatsioonidele

¹¹¹ Field, A. „North Carolina Officially Abolishes the L3C“, Forbes Magazine võrguväljaanne, 11.01.2014. Kättesaadav Internetis: <http://www.forbes.com/sites/annefield/2014/01/11/north-carolina-officially-abolishes-the-l3c/> (30.04.2014)

¹¹² Kleinberger, D. „ABA Business Law Section, on behalf of its committees on LLCs and Nonprofit Organizations, opposes legislation for low profit limited liability companies (L3Cs)“ Working Paper No. 2012-05. William Mitchell College of Law. 2012. Lk 1.

¹¹³ Samas. Lk 3.

maksusoodustuste kaotamist. Ilmselgelt ei ole sellised seaduselüngad mitte kuidagi kasulikud ka sotsiaalse ettevõtluse sektorile, kuna hirmutaksid võimalike soodustuste kaotamisega ära ka stabiilsemad investeerijad.

Teine suur probleem seisnebki selles, et osariikide poolt vastuvõetav seadusandlus loob eksitava mulje omavahelisest arusaamisest osariikide ning keskvalitsuse vahel. Samas aga ei ole föderaalvalitsus veel vastu võtnud üleriikliku regulatsiooni, mis peaks osariikide käsitlusega kokku langema. Seega sätestavad hetkel osariikide piiratud vastutusega ettevõtete seadused midagi, mida ei ole nende pädevuses sätestada ning föderaalset tasandil jagatavad toetused ning maksuseadused juhivad hoolimata osariiklikus seadusandluses sätestatust siiski eksisteerivatest aktidest. 2011. aastal jõudis ka küll ka Ameerika Ühendriikide Esindajatekotta filantroopia lihtsustamise seaduse (*Philanthropic Facilitation Act*) eelnõu, mille sisuks oli muuhulgas föderaalsete toetuste jagamise lihtsustamine sotsiaalsetele ettevõtetele¹¹⁴, aga eelnõu ei suutnud valitud komiteest läbi pääseda. Hetkel ei ole föderaalset tasandil rohkem plaane sotsiaalse ettevõtluse reguleerimiseks ning seega paistab, et hetkel osariikides kehtivad vastuolud föderaalsete seadustega jäävad veel vähemalt mõneks ajaks kehtima.

Seega leiame hetkel Ameerika Ühendriikides olukorra, kus seadused, mille üks peamine ülesanne on rahastuse suurendamine sotsiaalsetele ettevõtetele läbi föderaalsete toetusskeemide lihtsustamise¹¹⁵, ei ole suutelised seda ülesannet reaalsuses täitma. Samuti ei ole probleemiga ka veel tegelenud föderaalset jõustruktuurid, nagu näiteks Maksuamet. Maksuamet ei ole veel vastu võtnud ühtegi otsust, mis lubaks loota asjaolule, et sihtasutused, kelle maksusoodustused sõltuvad sellest, et nad aastas 5% oma varadest heategevusele annetavad, saaksid olla kindlad, et sotsiaalsetele ettevõtetele raha pakkudes nad enda maksusoodustusi ei kaota.¹¹⁶

Seega leiame hetkel Ameerika Ühendriikides kehtivast õigusest näite sellest, kuidas sotsiaalset ettevõtlust kindlasti reguleerida ei tohiks. Antud juhul on tegu olukorraga, kus kiirete ning lihtsate lahenduste nimel on loodud olukord, mis ohustab sotsiaalse ettevõtluse sektorit enam kui regulatsiooni puudumine. Hetkel on ka ennatlik uue juriidilise vormi

¹¹⁴ *Philanthropic Facilitation Act*. H.R. 3420. 14.11.2011. Sec. 2.

¹¹⁵ Field, A. „North Carolina Officially Abolishes the L3C“, *Forbes Magazine* võrguväljaanne, 11.01.2014. Kättesaadav Internetis: <http://www.forbes.com/sites/annefield/2014/01/11/north-carolina-officially-abolishes-the-l3c/> (30.04.2014)

¹¹⁶ Samas.

loomine mõjunud pigem valdkonda destabiliseerivalt. Varem said kõik sotsiaalse ettevõtlusega ning antud juhul ka heategevusega tegelevad organisatsioonid omavahel võistelda föderaalsete toetuste ning erainvesteeringute nimel. Nüüd aga, koos vähekasumlike piiratud vastutusega ettevõtete loomisega, peaks see eelis ideeliselt uues vormis asutatud ettevõtetele nihkuma. See aga on võimatu lähtudes võimalikest vastuoludest föderaalsete maksuseadustega ning niivõrd noore ja tundmatu valdkonna jaoks, nagu seda on sotsiaalne ettevõtlus, võivad sellised tagasilöögid küllaltki olulisteks osutuda.

Eestis sõltub sotsiaalsete ettevõtete maksustamine hetkel juriidilisest vormist, milles need tegutsevad. Siit võib aga ilmnedagi ka üks suuremaid probleeme valdkonnas. Lähtudes juba varasemalt käesolevas magistritöös sätestatule, on sotsiaalsete ettevõtete eesmärk peaaesjalikult sotsiaalse hüve pakkumine ning tuluteenimine käib ka kooskõlas ja lähtudes sellest eesmärgist. Olukorras, kus sotsiaalsed ettevõtjad saavad valida endale toimimiseks sobiva juriidilise vormi, on küll tagatud ettevõtjate vaba eneseteostuse õigused, kuid samas tekkib ka potentsiaalne olukord, kus sama eesmärgi nimel tegutsevad isikud alluvad erinevatele nõuetele ning regulatsioonidele. Näiteks saab enda sotsiaalse ettevõtte mittetulundusühingu vormis registreerinud sotsiaalne ettevõtja taotleda Eesti Maksu- ja Tolliametile taotluse esitamiseks enda ettevõtte tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja kandmist vastavalt tulumaksuseadusele.¹¹⁷ Sellist võimalust ei avane aga kindlasti näiteks osühingu vormis tegutseval sotsiaalsel ettevõtjal, hoolimata asjaolust, et tema ühiskondlik missioon võib olla samasuguse tähtsusega.

Sarnaseid maksustamisega seotud probleeme esineb ka teistes sotsiaalse ettevõtluse vormides. Näiteks vastab sotsiaalse ettevõtluse definitsioonile, mille kohaselt peavad ettevõtted kasutama ettevõtlustulu ühiskondlike probleemide lahendamiseks, suurepäraselt ettevõtluse skeem, mille kohaselt saaks mittetulundusühing asutada osühingu, mis saaks enda teenitud kasumiga rahastada mittetulundusühingu sotsiaalset tegevust. Sellisel juhul aga peaks igal juhul osühingust mittetulundusühingusse suunatavat raha ka tulumaksuga maksustama vastavalt tulumaksuseadusele.¹¹⁸ Seda aga hoolimata sellest, et teenitud ettevõtlustulu pealt ei teenita tegelikku tulu, vaid see suunatakse edasi mittetulundusühingu sotsiaalsete eesmärkide täitmisesse.

¹¹⁷ Tulumaksuseadus. RT I 1999, 101, 903 ... RT I, 23.12.2013, 23, § 11.

¹¹⁸ Samas. § 50.

Teine oluline maksustamise küsimus sotsiaalsete ettevõtete puhul on maksude tasumine annetuste pealt. Siinkohal on Eesti seadusandlus ette näinud erandi tavapärasest maksustamises mittetulundusühingutele, mille kohaselt ei maksustata tulumaksuga tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja kantud organisatsioonidele tehtud annetusi.¹¹⁹ Maksusoodustuse roll oli algselt tagada, et heategevuslikud organisatsioonid ei peaks maksma makse oma tulude pealt ning saaksid teisi soodustusi (nt omandimaksust vabastamine), mille kaudu jääks rohkem vabasid vahendeid oma põhitegevuse elluviimiseks ja eesmärkide saavutamiseks. Maksusoodustused võivad annetuste puhul olla:

- Maksude mahaarvamine annetustelt – annetaja saab terve või osa rahast, mille ta annetab vabäühendusele, maha arvata oma maksustatavast tulust. Seega väheneb maksumaksja maksustatav tulubaas. Maksude mahaarvamine on kõige levinum soodustus.
- Maksukrediit annetustelt – annetaja saab annetatud summa maha arvata
- oma muidu makstavast tulumaksust. Seega väheneb riigile minev tulumaks.
- Maksude suunamise skeemid – süsteemid, mis lubavad nii
- eraisikutest kui juriidilistest isikutest maksumaksjatel suunata teatud protsendi muidu
- riigieelarvesse minevast tulumaksust otse erinevatele institutsioonidele.
- Maksuvabastus ühendustele tema tuludest.
- Maksuvabastus palgast – tööandja võtab annetuse maha töötaja brutopalgast (peale sotsiaalmaksu mahaarvamist) ja saadab selle vastavasse fondi, mis selle omakorda suunab annetaja poolt nimetatud ühendusele. Annetaja saab kohese maksusoodustuse, sest tema maksustatav tulu väheneb.
- Maksuvabastused muudelt maksudelt – lisaks annetusi puudutavatele maksusoodustustele võib riik pakkuda kaudset toetust ka käibemaksu, sotsiaalmaksu, kinnisavaramaksu, luksusmaksu jt taolisi makse puudutavate maksusoodustuste vormis.¹²⁰

Seega on olemas mitmeid viise, kuidas tekitada ka läbi maksutamise muutmise suurenenud kapitali sissevoolu valdkonda. Kõige olulisem küsimus aga antud juhul on pigem, kas lisakapitali suunamine sotsiaalsesse ettevõtlusesse on otstarbekas, ehk kas sotsiaalne ettevõtlus on jätkusuutlik viis, kuidas ühiskonna arengule kaasa aidata. Sellele küsimusele

¹¹⁹ Samas. § 49 lg 2.

¹²⁰ Pajupuu, S. „Mittetulundusühingute tulumaksuga maksustamise erisused“. Magistritöö. Tallinn. 2012. Lk 16-17.

vastamiseks puuduvad hetkel Eestis kindlad andmed¹²¹, kuid lähtudes välisriikide kogemustest ning Euroopa Komisjoni seisukohtadest selgub, et hoolimata valdkonnas valitsevast küllaltki suurest segadusest on vähemalt Euroopa tasandil sellele suured lootused pandud.¹²² Suurema ühiskondlikku mõju tõttu saaks loota, et sotsiaalse ettevõtluse sektori arenedes saaks see hakata hästitoimivaks ühenduslülilik kolmanda sektori ning traditsioonilise turumajanduse vahel.

Lähtudes eelnevalt magistritööd toodust selgub, et sotsiaalse ettevõtluse sektori reguleerimine seaduslikul tasandil oleks pikemas perspektiivis vajalik teatud ulatuses. Kindlasti ei tohiks tegu olla valdkonda asjatult piirava käsitlusega, nagu seda saab leida Soome ja Leedu seadusandlusest, mis seob sotsiaalse ettevõtluse kõige tihedamalt tööhõiveprobleemide lahendamise, vaid pigem laiema käsitlusega. Tõenäoliselt ei ole aeg valmis ka eraldi juriidilise vormis loomiseks sotsiaalsetele ettevõtetele kasutamiseks, kuna antud hetkel muudaks see veel keerulisema asjakohaste andmete ning statistika kogumise selleks, et selgitada välja sotsiaalse ettevõtluse täpsem seisukord Eestis. Näited Suurbritanniast ning Ameerika Ühendriikidest ei luba liialt optimistlikult suhtuda ideesse, mille kohaselt peaks sotsiaalseid ettevõtteid liigitama ühe juriidilise vormi alla.

3.2.1 Ettepanekud regulatsioonile

Käesolevas magistritöös on järjest käsitletud küsimusi, millele peab vastama enne, kui asuda reguleerima sotsiaalse ettevõtluse valdkonda. Ilmnenu on, et kõige jätkusuutlikum viis selleks oleks luua laiad õiguslikud piirid nimetatud valdkonnas tegutsemiseks. Selline lähenemine kindlustaks, et liialt kitsa definitsiooni tõttu ei jäeta tähelepanuta suurt osa sotsiaalseid ettevõtteid ning, et valdkonnas tegutsejatele saaks luua võrdsed tingimused. Sotsiaalsete ettevõtete endi jaoks oleks kindlasti oluline küsimus valdkonna maksustamisest ning sellega lähedalt seotud probleemist, kuidas meelitada sektorisse juurde lisainvesteeringuid, mida maksustamispoliitika kindlasti mõjutada saaks.

Nii äriseadustik kui ka mittetulundusühingute seadus näevad Eestis ette teatavat paindlikkust nende vastavate valdkondade reguleerimisel. Äriseadustikus on sätestatud, et selles hetkel

¹²¹ Esimesed kindlad statistilised andmed peaksid avalduma käesoleval aastal Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku ning Statistikaameti koostöös valmivas uuringus.

¹²² Euroopa Komisjoni koduleht. Kättesaadav Internetis:

http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm (01.05.2014)

sätetatud äriühingute liikide nimekiri ei ole ammendav ning lahti on jäetud võimalus uute juriidiliste vormide lisamiseks.¹²³ Sarnane paindlikkus on sätestatud ka mittetulundusühingute seadusesse, mille kohaselt võib seaduses sätestada erisusi teatud liiki mittetulundusühingute asutamise, tegevuse ja lõpetamise kohta.¹²⁴ Nimetatud seaduste näol oleks tegu kõige enam sotsiaalse ettevõtluse sektorisse puutuvate õigustloovate aktidega, kuna hetkel tegutsevad Eestis sotsiaalsed ettevõtted peamiselt mittetulundusühingute vormis, kuigi lähtudes valdkonnale pakutud definitsioonidest võiks tegu olla ka rohkem tuluteenimisele suunatud organisatsioonidega.

Hoolimata toodud seadustes sätestatud võimalustest potentsiaalselt sotsiaalsetele ettevõtetele luua eraldi juriidiline vorm, ei saaks seda siiski pidada jätkusuutlikuks variandiks. Vaadates Ameerika Ühendriikide eeskujul, kus eraldi juriidiline vorm sotsiaalsele ettevõttele loodi osariikide piiratud vastutusega ettevõtteid reguleerivasse seadusesse, ei saaks sellise vormi lisamist äriseadustikku pidada jätkusuutlikuks. Hoolimata enda tegevuse rahastamisest läbi ettevõtlustegevuse, ei ole tuluteenimine siiski nende peamine eesmärk ning reguleerimine vastavalt äriseadustiku sätetele tunduvalt loomuvastane. Positiivsemana paistaks antud hetkel muudatuste tegemine mittetulundusühingute seadusesse, mille kohaselt saaks sotsiaalseteks ettevõteteks lugeda selliseid isikute ühendusi, mis enda põhikirjaliste, sotsiaalselt oluliste eesmärkide saavutamiseks võivad teenida ettevõtlustulu.

Sealjuures tuleks käsitleda ka mittetulundusühingutele kehtivat kasumijagamise keelu sotsiaalsete ettevõtete kontekstis. Nimelt on mitmel pool Euroopas sotsiaalsete ettevõtete puhul lubatud kasumi jagamine teatud ulatuses. Selline käsitus meelitab kindlasti sektorisse rohkem kapitali, kuna sellisel juhul saaks suunatud raha käsitleda investeringu ning mitte annetuseks, ning investeerijatel avaneb lootust enda raha ka tagasi teenida. Käesoleva magistritöö autor aga ei leia, et see oleks ilmselgelt jätkusuutlik suhtumine. Näiteks saab lisainvesteringuid käsitletavasse sektorisse meelitada ka erinevate maksusoodustuste pakkumisega. Lisaks ei saaks (ega ka peaks) sotsiaalse ettevõtluse olemusest lähtudes enamikul juhtudel oodata ettevõttelt väga suurt kasumlikkust ning potentsiaalsete investorite huvi jääks tõenäoliselt väheseks. Hetkel on suurimaks kasumijagamise piiranguks ilmselt sotsiaalsete ettevõtete valitud juriidiline vorm ning sellega kaasnevad seadusest tulenevad piirangud. Kuna ka enamikul juhtudel ei ole Euroopas sotsiaalsetele ettevõtetele eraldi juriidilisi vorme loodud ning paljud neist tegutsevad mittetulundusühingute vormis, millede

¹²³ Äriseadustik. RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 21.03.2014, 21. § 2 lg 1.

¹²⁴ Mittetulundusühingute seadus. RT I 1996, 42, 811 ... RT I, 21.03.2014, 27. § 1 lg 3.

jaoks on kasumijagamine keelatud, tulenevadki peamised piirangud nende vormist. Sealjuures ei saa muidugi seaduse järgi keelata erinevate äriühingute vormis tegutsevate sotsiaalsete ettevõtete kasumi jagamist enda omanikele, kuigi võimalus on selline keeld eraldi sisse kirjutada näiteks ühingu põhikirja.

Kindlasti aga peaks kaaluma üleriikliku sotsiaalsete ettevõtete registri loomist. Siingi juhul jääb registri loomise suurimaks takistuseks sotsiaalsete ettevõtete raske defineerimine. Küll aga aitaks selline register koguda võimalikuks edasiseks reguleerimiseks vajalikke andmeid ning hinnata käsitletava sektori käekäiku Eestis. Hetkel eksisteerivad küll alternatiivsed registrid, näiteks Heateo Sihtasutuse või Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku andmebaasides, kuid neid ei saaks mitte mingil juhul pidada ammendavaks ning kõikehõlmavaks ülevaateks Eesti sotsiaalse ettevõtluse hetkeolukorrast. Üheks põhjuseks, miks antud organisatsioonide andmebaase sotsiaalsest ettevõtluses ei saa lugeda ammendavaks on see, et Eestis tegutsevatel sotsiaalsetel ettevõtetel puudub ajend ennast nimetatud organisatsioonidega siduda. Riikliku registri puhul saaks seda muuta, kui siduda sotsiaalsete ettevõtete registrisse kuulumine näiteks teatud maksusoodustuste taotlemise menetluse lihtsustamisega.

Üheks võimalikuks maksusoodustuste taotlemise menetluse lihtsustamise viis oleks liita potentsiaalne sotsiaalse ettevõtluse register tulumaksuseaduses nimetatud tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirjaga. Nii saaks automaatselt kanda maksusoodustuste nimekirja ka ettevõtte, mis on registreeritud sotsiaalse ettevõtteks. Lihtsustatud asjaajamine oleks tõenäoliselt piisavaks ajendiks, miks loodavad sotsiaalsed ettevõtted saaks ka riiklikku registrisse kantud.

Käesoleva magistr töö autor leiab, et lähtudes eeltoodud lähenemistest oleks võimalik luua Eestisse kiirelt arenev ning jätkusuutlik sotsiaalse ettevõtluse sektor. Selline lähenemine tähendaks ka kooskõla Eesti majanduspoliitika arengusuundadega perioodil 2014-2020. aastatel, mille üheks eesmärgiks on ka sotsiaalse innovatsiooni arendamine.¹²⁵ Valdkonna seaduslik reguleerimine vähendaks kindlasti selles hetkel valdavat segadust enesemääramise üle ning looks kindlad raamistikud, millele valdkonna areng edasipidi toetuda saaks. Lisaks on lähtudes juba toodud arengukavast ning Euroopa Komisjoni seisukohtadest lähtudes tegu järjest enam tähtsust koguva valdkonnaga. Juhul, kui Eestil õnnestuks luua siseriiklikul tasandil sotsiaalsete ettevõtlusele toimiv raamistik, saaksime sellega aktiivselt mõjutada ka

¹²⁵ Eesti innovatsiooni- ja ettevõtlusstrateegia 2014-2020 „Uuendusmeelne ja ettevõtlik Eesti“ koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele. Lk 4.

Euroopa tulevast arengut. Seda selle kaudu, et Euroopa Komisjon on võtnud kavva luua ka üleeuroopaline regulatsioon sotsiaalsele ettevõtlusele ning selle kehtestamiseks on soovitud analüüsida juba hetkel kehtivaid seadusi valdkonna reguleerimiseks.¹²⁶

3.3 Vahekokkuvõte

Sotsiaalse ettevõtluse näol on tegu viimaste aastakümnete käigus järjest enam populaarsust kogunud valdkonnaga, millele hakatakse nüüd enam tähelepanu pöörama ka Eestis. Alates 2005. aastast on Eestis sotsiaalse ettevõtluse arendamisega ka juba aktiivselt tegeletud. Väljaspool Eestit on tegu veel rohkem tähelepanupälviva valdkonnaga, mille reguleerimisega on algust teinud ka Euroopa Komisjon.

Nii kiire kasvuga valdkonna, nagu seda on sotsiaalne ettevõtlus, kohta puudub hetkel Eestis veel igasugune õiguslik regulatsioon. Enamik hetkel Eestis tegutsevatest sotsiaalsetest ettevõtetest teeb seda mittetulundusühingu vormis. Lähtudes teiste riikide kogemustest ning õppetundidest valdkonna reguleerimisel, tuleks tõdeda, et kindlasti ei ole hetkel tähtsaimaks probleemiks eraldi juriidilise vormi loomine sotsiaalsetele ettevõtetele. Paljudel juhtudel tekitavad sellised uued vormid valdkonnas hoopis lisasegadust ning muudavad niigi mitmetes vormides tegutsevate sotsiaalsete ettevõtete sektori veel kirjumaks, lihtsustamata ettevõtete toimimist.

Eraldi juriidiliste vormide asemel tuleks kindlasti rohkem tähelepanu pöörata sotsiaalsete ettevõtete registreerimisele. Seda saaks teha üleriikliku sotsiaalse ettevõtluse registri loomisega, millega liitumiseks saaks meelitada sotsiaalseid ettevõtteid maksusoodustuste taotlemise menetluse lihtsustamisega. Lisaks teeniks selline lähenemine ka sektorisse lisakapitali kutsumise eesmärki. Registri loomine ei ole kasulik mitte ainult sotsiaalsetele ettevõtetele, vaid teeniks ka Eesti majanduspoliitika lihtsustamise ning kulude vähendamise eesmärke. Näiteks aitaks see lihtsustada ettevõtete registreerimist ning sellele järgnevat tulumaksusoodustustega ühingute nimekirja kandmist, kui sotsiaalseks ettevõtteks kvalifitseerumise üks nõudeid oleks kvalifitseeruda tulumaksusoodustustega ühingute hulka.

¹²⁶ Euroopa Komisjoni koduleht. Kättesaadav Internetis:
http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm (01.05.2014)

Kuna suurem osa hetkel Eestis tegutsevatest sotsiaalsetest ettevõtetest tegutsevad mittetulundusühingvormis, mis kvalifitseeruksid niigi tulumaksuseadusest toodud maksusoodustustega organisatsioonide nimekirja, siis ei kaotaks riik ka registripõhisest maksusoodustuste pakkumisest maksutulu. Selle asemel oleks võimalik kulusid kärpida, kui taotluste menetlemise süsteemi lihtsustada, hoides sellega kokku näiteks ametnike töötundide ning –materjalide pealt. Lisaks tooksid automaatsed maksusoodustused sotsiaalse ettevõtluse sektorisse loodetavati juurde ka uusi inim- ning finantsressursse. Selline suhtumine aitaks ka väljendada usku sotsiaalse ettevõtluse sektori jätkusuutlikku toimimisse ning väljendada riigipoolset heakskiitu valdkonnale.

Kokkuvõte

Käesoleva magistritöö eesmärk oli leida vastus küsimusele kas ning millises ulatuses tuleks Eestis reguleerida sotsiaalset ettevõtlust. Selleks, et sellele küsimusele adekvaatselt vastata, tuli aga esmalt pakkuda kasutuskõlblik definitsioon “sotsiaalse ettevõtluse” mõistele Eestis. Selleks kõrvutati nii välisriikides, mis on juba sotsiaalse ettevõtluse reguleerimisega tegeleenud, seisukohti sotsiaalse ettevõtluse olemusest ning hetkel Euroopas kehtivaid arusaamu. Hoolimata sellest, et ametlik definitsioon sellele valdkonnale Euroopa tasandil puudub, on näiteks Euroopa Sotsiaal- ja Majanduskomitee juba teatud määratluse sotsiaalsele ettevõtlusele andnud.

Lisaks vaadeldi ka akadeemilises kirjanduses valdavaid arusaamu ning hetkel Eestis valdavaid vaateid valdkonda kokku võtvatest tunnustest. Analüüsi tulemusena leidis käesoleva magistritöö autor, et näiteks erinevad üksteisest juba põhimõtteliste tunnuste alusel Lääne-Euroopa riikide ning Ameerika Ühendriikide arvamused sotsiaalse ettevõtluse olemusest ning ülesannetest. Samas jõuti ka seisukohale, et kindlasti ei tohiks sotsiaalsele ettevõtlusele anda ka liialt kitsendavat definitsiooni, nagu seda on tehtud lähiriikides Soomes ja Leedus. Selle asemel peaks sotsiaalset ettevõtlust defineerima läbi selle sotsiaalse eesmärgi täitmiseks ettevõtlustulu teenimise ning kasumiteenimisele mittesuunitluse läbi. Käesoleva magistritöö autor leiab, et valdkonna täpsem määratlemine ei ole vajalik, ega ka asjakohane, kuna võiks enda alt välja jätta paljud hetkel sotsiaalseteks ettevõteteks kvalifitseeruvad organisatsioonid.

Edasi oli käesoleva magistritöö hüpoteesi sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajalikkusest kinnitamiseks vaja vaadelda ka teistes riikides sotsiaalse ettevõtluse reguleerimisel saadud õppetunde. Selle käigus selgus, et sotsiaalses ettevõtluses ei saa ega tohiks olla määravaks ettevõtte tegutsemise juriidiline vorm. Seda ka juhtudel, kus selline vorm on spetsiaalselt sotsiaalsete ettevõtete tarvis loodud. Riikides, kus seda on tehtud, näiteks Suurbritannia ja Ameerika Ühendriigid, saavad juba asutatud sotsiaalsed ettevõtted edasi tegutseda ka mistahes varasemalt eksisteerinud vormis ning eraldi vormi loomise kasulikkus jääb tagasihoidlikuks. Lisaks ei ole suudetud täiesti veenvalt luua ka eraldi juriidilise vormi ilmselgeid boonuseid sotsiaalsete ettevõtete tarvis.

Üks käesolevas magistritöös kõige tugevamalt välja tulnud seisukohtadest on sotsiaalsete ettevõtete registreerimise vajalikkus. Seda näiteks valdkonna mitmekesisusest tuleneva segaduse vähendamiseks ning samuti täpsemate statistiliste andmete kogumiseks sotsiaalsete ettevõtete kohta. Täpsemad andmed aitaksid ka seadusloojatel hinnata enda loodava regulatsiooni mõju valdkonnale pikema perioodi vältel. Hetkel sellised vahendid puuduvad, kuna sotsiaalseks ettevõtteks lugemine sõltub kõige enam organisatsiooni enesemääramisest.

Lisaks registreerimise vajalikkusele oleks vaja sotsiaalse ettevõtluse sektori hindamiseks vaja leida ka adekvaatsed vahendid, millega hinnata selles tegutsevate ettevõtete jätkusuutlikkust ning mõju. Sellised vahendid aga hetkel puuduvad. On püütud luua küll mitmeid erinevaid meetmeid sotsiaalsete ettevõtete mõju hindamiseks, kuid üldlevinud ei ole nendest ühtegi. Mõju hindamine oleks äärmiselt oluline ka selleks, et leida vastust küsimusele, kas sotsiaalset ettevõtlust oleks vaja reguleerida. Seda seetõttu, et sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise eesmärgiks saaks olla ainult nimetatud valdkonna edendamine. Selleks aga oleks vaja teada, et nimetatud sektor on ise ka jätkusuutlik ning suudab täita enda püstitatud sotsiaalseid eesmärke. Kuna tegu on alles niivõrd noore ning selgelt piiritlemata valdkonnaga, ei ole olemas ammendavaid andmeid selle efektiivsuse kohta. Samasele seisukohale sotsiaalse ettevõtluse mõju hindamise olulisusest on asunud ka Eestis asutatud Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik, mis on enda liikmetele kehtestanud tingimuse, mille kohaselt peavad need alluma igaaastasele ühiskondliku mõju hindamisele.

Eraldi keskenduti ka sotsiaalse ettevõtluse maksustamise erisustele, mis kehtivad riikides, kus nimetatud valdkonnale on juba eksisteeriv seaduslik raamistik. Selgub, et paljudel juhtudel ei tähenda sotsiaalseks ettevõtteks kvalifitseerumine veel maksusoodustuste automaatset saamist. Lisaks on maksustamise erisused sotsiaalsetele ettevõtetele tekitanud ka probleeme konkurentsioiguses, kus traditsioonilised ettevõtted ei nõustu valdkonna erilise toetamisega valitsuse poolt ning peavad seda Euroopa Liidus kehtiva vaba konkurentsi rikkumiseks. Samas aga ei saa sotsiaalseid ettevõtteid pidada ka traditsiooniliste äriühingutega samal ettevõtlustasemel viibivateks. Seega on maksustamise puhul tegu ka veel küllaltki keerulise ning lahendamist vajava probleemiga.

Edasi keskenduti lühidalt Eesti sotsiaalse ettevõtluse tegelikkuse kirjeldamisele ning jõuti ka lõplikele seisukohtadele sotsiaalse ettevõtluse reguleerimise vajaduses Eestis ning võimaliku regulatsiooni sisust. Kindlasti ei oleks Eestis vaja luua sotsiaalsete ettevõtte tarvis eraldi juriidilist vormi, kuna juba eeltoodud põhjustest nähtub, ei saaks sellelt oodata suurt

kasulikkust. Juriidilise vormi lisamine oleks Eestis hetkel kehtivate seaduste järgi küll iseenesest võimalik, lähtudes nii äriseadustikus kui mittetulundusühingute seaduses sätestatust. Sellest hoolimata ei oleks hetkel see ei vajalik ega ka otstarbekas. Selle asemel tuleks aga kindlasti keskenduda sotsiaalsete ettevõtete üleriikliku registri loomisele. Kuigi hetkel on olemas teatavad alternatiivsed andmebaasid sotsiaalsetest ettevõtetest Eestis, ei saa neid kindlasti pidada ammendavateks ega nendes sisalduvat teavet peegeldavaks kogu sotsiaalse ettevõtluse valdkonda. Seetõttu tuleks esiteks täpsema pildi saamiseks reguleeritavast valdkonnast ning ka edasiste otsuste täpsemaks tegemiseks sisse viia üleriiklik register, millesse kantakse Eestis tegutsevad sotsiaalsed ettevõtted.

Selleks, et potentsiaalselt loodav register saaks tõepoolest üleriiklikult tähtsaks oleks vaja luua sellega liitumiseks ka sobivad ajendid ettevõtetele. Käesoleva magistritöö autor leiab, et selleks võiks olla maksusoodustuste taotlemise menetluse lihtsustamine. Tegu oleks ettevõtjatele vajaliku aja- ning ressursikokkuhoiuga, kuid samas ei muudaks maksuõiguslikult midagi muud peale menetluse.

Sotsiaalse ettevõtluse peatne reguleerimine Eestis oleks kooskõlas nii sätestatud majanduspoliitiliste eesmärkidega kui ka Euroopa Komisjoni seisukohaga, mille järgi peaks lähitulevikus hakkama pöörama rohkem tähelepanu sotsiaalsele ettevõtlusele nii siseriiklikul tasandil kui ka üleeuroopaliselt.

Summary

The aim of this thesis has been to analyse the need for a specific regulation for social enterprises in Estonia. In order to do that an applicable definition for a “social enterprise” had to be found. This was achieved by analysing the different approaches to the subject in other countries that already have regulations for social entrepreneurship, looking at the European Union’s stance on the topic and also analysing the existing academic literature in order to find a suitable definition for use in this thesis and also in Estonia in general.

Since there are no special legal forms for the social enterprises to take, a specific definition is crucial in separating social enterprises from the more traditional third sector organisations and for-profit companies. The most defining aspect of social enterprises is, as it has been agreed in most cases, their focus towards achieving a socially beneficial goal. In order to achieve this goal, the social enterprise uses its commercially-made revenue. A more specific definition, for example tying the organisations to labour policies as has been done in Finland or Lithuania, would not be deemed viable, since it would unnecessarily boycott some social enterprises.

Next the thesis dealt in analysing the different measures other countries have taken in order to regulate social enterprises and social entrepreneurship. In analysing the regulation of other countries, it is possible to find the suitable solution for Estonia in order to regulate the non-profit and social entrepreneurship sector. It seems that in most cases the legal form social enterprises take is not the defining aspect of their activity. This is also true in countries where a special legal form has been created to be used by social entrepreneurs. If a special legal form is created, the existing social enterprises are still allowed to choose one of their liking. Since this is the case in most times, the creation of a special legal form for social enterprises should not be the first priority in Estonia, as it might create more confusion than it does clarity.

Instead of a special legal form for social enterprises, the focus should more be on creating a nationwide registry for social enterprises. In this case the legal form of a social enterprise should not be a definitive factor for belonging or being excluded from the registry. Instead the focus should more be on the purpose of the organisation – if the purpose is to further a socially important goal or to relieve a social problem, the company or organisation should, in most cases, be considered a social enterprise. The registry would help firstly in collecting

important data to further understand the social entrepreneurship sector. It could also be used as a database, to which different tax exemptions could be applied to. This would serve the dual purpose of easing the procedure of applying for tax exemptions, which would in most cases apply to non-profit organisations and should also apply for social enterprises in the form of limited liability companies, and hopefully channeling more resources to the sector.

A large problem still facing the social enterprise sector is the lack of means with which to assess its impact. While traditional for-profit companies can rely on accurate quantifiable data to analyse their progress, the socially oriented nature of social enterprises does not allow that. Instead of revenue and other economic data used in traditional assessment, social enterprises need to measure their social impact. This is also important because the advancement of social entrepreneurship should only be encouraged if it is actually impacting society in a positive manner. There is also a quite serious lack of data to support or deny the viability of social enterprises. Although a few ways to measure social impact have been developed, it is still a new area of research and uniform ways for social impact assessment are lacking.

Another important aspect to consider while regulating social enterprises is taxation. Since social enterprises deal in the gray area between the traditional third sector, which usually is subject to tax exemptions, and for-profit companies with no tax exemptions, a middle ground should be found. This is easier in those cases where social enterprises have been forbidden to use their profits for anything but the advancement of their social goals, since in this case they can be considered traditional not-for-profit organisations. In other cases the problem is more relevant. This is also the reason a national registry would do well to regulate the social enterprise sector – it could serve as a functional database according to which tax exemptions can be determined despite of the legal forms adopted by the companies.

In respect to Estonia, the simplest and most effective solution would also seem to be the introduction of a national registry for social enterprises. This would help differentiate them from other for-profit companies and third sector organisations while also providing a reasonable base for tax exemptions for the future. This would hopefully also help channel resources to a sector of growing importance that helps the government to lessen its burden of providing social services.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. [Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku] Asutava Kogu seminar 15.12.2011. Grupitööde protokoll.
2. "Evolution of the Social Enterprise Industry: A Chronology of Key Events" The Institute of Social Entrepreneurs. 2008.
3. "Office of the Regulator of Community Interest Companies: Leaflets. Frequently Asked Questions". Department for Business Innovation & Skills. 2013.
4. "Sotsiaallettevõtluse algatus ning sotsiaalmajanduse ja sotsiaalse innovatsiooni keskmes olevate sotsiaallettevõtete edendamisele suunatud majanduskeskkonna loomine" (2012/2004(INI)).
5. „Community Interest Companies. Frequently Asked Questions.“ Issued by the Regulator of Community Interest Companies. 2009.
6. „Legal Framework for Social Economy and Social Enterprises: A Comparative Report“. Europea Centre for Not-For-Profit Law. 2012.
7. „Social investment tax relief“. Consultation draft. Her Majesty's Revenue and Customs.
8. Austin, J., Stevenson, H., Wei-Skillem, J. „Social and Commercial Entrepreneurship: Same, Different, or Both?“. Entrepreneurship Theory and Practice, Vol. 30, No. 1. 2006.
9. Cafaggi, F., Iamiceli, P. „New Frontiers in the Legal Structure and Legislation of Social Enterprises in Europe: A Comparative Analysis“. European University Institute Working Papers. LAW 2008/16. 2008.
10. Certo, S. T., Miller. T. "Social Entrepreneurship: Key Issues and Concepts." Business Horizons, Vol. 51, No. 4. 2008.
11. Conference of the Various Interests Group of the EESC. "Social Enterprises and the Europe 2020 Strategy: Innovative Solutions for a Sustainable Europe". Conclusions. Brussels. 2012.
12. Dees, J. G. "Enterprising nonprofits: What do you do when traditional sources of funding fall short?" Harvard Business Review, 1998.
13. Defourny, J., Nyssens, M. „Social Enterprise in Europe: Recent Trends and Developments“. EMES Working Papers. No 08/01. 2008. Lk 8.
14. Dholakia, N., Dholakia, R.R. "Marketing Planning in a Social Enterprise." European Journal of Marketing, Vol. 9, Nr. 3. 1975.

15. Di Domenico, M. L., Tracey, P., Haugh, H. „The Dialectic of Social Exchange: Theorizing Corporate – Social Enterprise Collaboration“. *Organization Studies*, Vol. 30, No. 8. 2009. Lk. 894.
16. Doeringer, M. F., „Fostering Social Enterprise: A Historical and International Analysis“. *Duke Journal of Comparative & International Law*. Vol. 20/291. 2010.
17. Eesti innovatsiooni- ja ettevõtlusstrateegia 2014-2020 „Uuendusmeelne ja ettevõtlik Eesti“ koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele.
18. Emerson, J. „Moving Ahead Together: Implications of a Blended Value Framework for the Social Entrepreneurship.“ *Social Entrepreneurship: New Models of Sustainable Social Change*. Oxford. 2006.
19. Emerson, J., Twerksy, F. „New Social Entrepreneurs: The Success, Challenge and Lessons of Non-Profit Enterprise Creation“, ZesTop Publishing, San Francisco, 1996.
20. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sotsiaalne ettevõtlus ja sotsiaalne ettevõtte“. Euroopa Liidu Tetaja. 2012/C 24/01. 28.01.2012.
21. Fici, A. „The New Italian Law on Social Enterprise“. Trento Centre for Local Development and the Institute for the Development of Non-Profit Organisations. Zagreb. 2006.
22. Field, A. „North Carolina Officially Abolishes the L3C“, *Forbes Magazine* võrguväljaanne, 11.01.2014. Kättesaadav Internetis: <http://www.forbes.com/sites/annefield/2014/01/11/north-carolina-officially-abolishes-the-l3c/> (30.04.2014).
23. Giulia, G., Borzaga, C. „Social Enterprise. An International Overview of Its Conceptual Evolution and Legal Implementation.“ *European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises*, University of Trento, Italy. 2006.
24. Heckl, E., Pecher, I. „Study on Practices and Policies in the Social Enterprise Sector in Europe“ Final Report. Viin. 2007.
25. Henriques, A. „Corporate Impact: Measuring and Managing Your Social Footprint“. Earthscan. London. 2010.
26. Field, A. „North Carolina Officially Abolishes the L3C“, *Forbes Magazine* võrguväljaanne, 11.01.2014. Kättesaadav Internetis: <http://www.forbes.com/sites/annefield/2014/01/11/north-carolina-officially-abolishes-the-l3c/> (17.04.2014)
27. Inkeles, I. „The Fundamental Flaws of Welfare“. *Harvard International Review* veebiväljaanne. 25.02.2013. Kättesaadav Internetis: <http://hir.harvard.edu/the-future-of-the-welfare-state> (30.04.2014)

28. Kink, S. „Sotsiaalse ettevõtluse tõlgendused Eesti ühiskonnas“. Magistritöö. Tartu, 2013. Kleinberger, D. „ABA Business Law Section, on behalf of its committees on LLCs and Nonprofit Organizations, opposes legislation for low profit limited liability companies (L3Cs)“ Working Paper No. 2012-05. William Mitchell College of Law. 2012.
29. Kostilainen, H., Pättiniemi, P. “Evolution of the Social Enterprise Concept in Finland”. Avauksia yhteiskunnallisen yritystoiminnan tutkimukseen, 2013. Lk. 43.
30. Lillemets, A. „Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine“ Uuringuaruanne. Tallinn. 2011.
31. Pajupuu, S. „Mittetulundusühingute tulumaksuga maksustamise erisused“. Magistritöö. Tallinn. 2012.
32. Pärenson, T. “Social impact evaluation in social enterprises in Estonia: need, readiness and practices.” Doktoritöö. Tartu Ülikooli kirjastus. Tartu. 2011.
33. Ščerbickaitė, K., Moskvina, J. ”Social Enterprises in Lithuania” Peer Review on Social Entrepreneurship. Conference “Social Entrepreneurship and Other Models to Secure Employment for Those Most in Need”. 2013.
34. Sokolova, M. „Sotsiaalse ettevõtte definitsioon Eesti kontekstis“ Magistritöö. Tallinna Ülikool. Tallinn. 2012.
35. Spear, R., Defourny, J., Favreau, L. and Laville, J.-L. „Tackling social exclusion in Europe. The contribution of the social economy“. Aldershot: Ashgate Publishing. 2001.
36. Sutt, H. „Sotsiaalsete ettevõtete olemus ja probleemid Eestis“. Magistritöö. Tartu. 2011.
37. Tamm, A. “Sotsiaalne ettevõtlus: Sotsiaalse ettevõtte mõiste Eestis“. Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Teataja. Nr. 12. 2012.

Kasutatud normatiivmaterjal

1. Eesti Vabariigi ühistuseadus, RT 1992, 36, 477
2. Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri, RT I, 29.12.2011, 228 ... RT I, 29.12.2011, 228
3. Hoiu-laenuühistu seadus, RT I 1999, 24, 357
4. Hooneühistuseadus, RT I 2004, 53, 368 ... RT I, 13.03.2014, 87
5. *United States Code. Title 26 Internal Revenue Code of 1986*

6. Korterühistuseadus, RT I 1995, 61, 1025 ... RT I, 13.03.2014, 91
7. Käibemaksuseadus, RT I 2003, 82, 554 ... RT I, 18.02.2014, 11
8. *Laki sosiaalisista yrityksistä*. (Tõlge: “Act on Social Enterprises“) No 1351/2003.
9. *Legge. 13 giugno 2005, n. 118. Delega al Governo concernente la disciplina dell'impresa sociale*. Tõlge: „Delegation to the Government concerning the discipline of the social enterprise.“
10. *Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymas*. (Ametlik tõlge: „Law on Social Enterprises“) IX-2251. (Täiendatud 18.12.2007 – No X-1388).
11. Mittetulundusühingute seadus. RT I 1996, 42, 811 ... RT I, 21.03.2014, 27.
12. *North Carolina Limited Liability Company Act 187/2010*
13. *Philanthropic Facilitation Act*. H.R. 3420. 14.11.2011.
14. Tulumaksuseadus. RT I 1999, 101, 903 ... RT I, 23.12.2013, 23,
15. Tulundusühistudeadus, RT I 2002, 3, 6 ... RT I, 21.03.2014, 34
16. *UK Companies Act 2006*, c.46
17. Äriseadustik. RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 21.03.2014, 21.

Muud kasutatud allikad

1. Ameerika Ühendriikide Maksusameti (*Internal Revenue Service*) koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.irs.gov/Charities-&-Non-Profits/Private-Foundations/Program-Related-Investments> (21.04.2014)
2. Americans for Community Development koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.americansforcommunitydevelopment.org/> (17.04.2014)
3. Ashoka organisatsiooni koduleht. Kättesaadav Internetis: https://www.ashoka.org/social_entrepreneur (17.04.2014)
4. Euroopa Komisjoni koduleht. Kättesaadav Internetis: http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/index_en.htm (30.04.2014)
5. Heateo Sihtasutuse koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.heategu.ee/category/sotsiaalne-ettevotlus/page/2/> (30.04.2014)
6. Social Economy Europe koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article1930> (29.04.2014)
7. Soome Tööühingu koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://www.avainlippu.fi/en/symbols/finnish-social-enterprise-mark> (20.04.2014)
8. Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku koduleht. Kättesaadav Internetis: <http://sev.ee/huvikaitse/miks-vaja-kosta/> (30.04.2014)

Lisad

Lisa 1

Väljavõte Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamusest teemal „Sotsiaalne ettevõtlus ja sotsiaalne ettevõte“ (2012/C 24/01).

3.1.2 Komitee mõistab, et vaja on selget määratlust, mis võimaldaks tegevust fokuseerida, kuid pakub selle asemel välja pigem ühiste omaduste kirjelduse:

— vastandina kasumlikele eesmärkidele peamiselt sotsiaalsete eesmärkide omamine, millega luuakse üldsusele või selle liikmetele sotsiaalseid eeliseid;

— tegutsemine peaaesjalikult mittetulundusühinguna, mille kasum põhimõtteliselt reinvesteeritakse, mitte ei jagata seda eraaktsionäridele ega omanikele;

— mitmekesiste õiguslike vormide ja mudelite olemasolu:

nt ühistud, vastastikused ühingud, vabatahtlikud ühingud,

sihtasutused, tulundus- või mittetulundusühingud; sageli on eri õiguslikud vormid kombineeritud ning mõnikord need muutuvad vastavalt vajadusele;

— (tihti üldist huvi pakkuvaid) kaupu ja teenuseid pakkuva ettevõtjana tegutsemine, millega sageli seondub tugev sotsiaalse kaasatuse element;

— tegutsemine sõltumatute üksustena, kus olulisel kohal on osalemise ja kaasotsustamise (töötajad, kasutajad, liikmed), valitsemise ja demokraatia (esindus- või avatud demokraatia) aspekt;

— tihti pärinetakse mõnest kodanikuühiskonna organisatsioonist või ollakse sellega seotud.

Lisa 2

Väljavõte Soome sotsiaalsete ettevõtete seadusest. *Laki sosiaalisista yrityksistä*. No 1351/2003. Tõlge inglise keelde Mr. Arto Vilmi, VATES Fond. 23.06.2008

AMENDED ACT ON SOCIAL ENTERPRISES

1 § Purpose and Definitions on the Act

The social enterprises referred to in this Act provide employment opportunities particularly for persons with disabilities and the long-term unemployed.

Under this Act:

- 1) the persons with disabilities are employees whose potential for gaining suitable work, retaining their job or advancing in work have diminished significantly due to an appropriately diagnosed injury, illness or disability;
- 2) the long-term unemployed are employees who before the start of their employment relationship were unemployed jobseekers as referred to in the Public Employment Services Act or in the Unemployment Security Act.

2 § A social enterprise and the right to use the name “social enterprise”

A social enterprise is a registered trader who is entered in the register of social enterprises.

Only traders referred to in paragraph 1 have the right to use the name “social enterprise” for their business.

3 § Support for social enterprise

Employment authorities may, within the limits of the national budget, provide support for the establishment of a social enterprise and the consolidation of its operation, if the specific aim of the trading is to employ persons in a disadvantageous labour market position. Support can also be provided for some other corporation or foundation for the promotion and development of social enterprise under this Act. The support is further provided by Government decree.

The provisions on employment subsidy granted to social enterprises are laid down in the Public Employment Services Act (see below).

4 § Entry in the register of social enterprises

A corporation, a foundation or another registered trader may on application be entered in the register of social enterprises under the Trade Register Act, provided that

- 1) it is entered in the trade register under the said Act;
- 2) it produces goods and services on a commercial principle;
- 3) at least 30 per cent of the employees in the company's employ are persons with disabilities, or at least 30 per cent of all employees are persons with disabilities and long-term unemployed (percentage of placed employees); and
- 4) it pays all its employees, irrespective of their productivity, the pay agreed in the collective agreement, and if no such agreement exists, customary and reasonable pay for the work done.

Moreover, the registration requires that the applicant fulfils the following criteria:

- 1) the registered trader has not acted contrary to law or good business practice in a material way;
- 2) the registered trader has not defaulted on taxes, social security contributions or other payments to the State; or pension, accident insurance or unemployment insurance contributions.

Employers whose specific aim is to employ persons in a disadvantageous position in the labour market are entered in the register of social enterprises separately.

5 § Percentage of placed employees

A person with disabilities and a long-term unemployed person are included in the percentage of placed employees for as long as employment subsidies are paid to the employer towards their wage costs.

In calculating the percentage of placed employees, a disabled person in activity supporting employment under the Social Welfare Act for whose employment the municipality pays a subsidy to the employer, is equivalent to a person with disabilities.

Persons with disabilities or long-term unemployed persons towards whose wage costs no subsidy is paid are included in the percentage of placed employees for the period for which their employer must pay them wages.

Persons with disabilities for whose employment their employer has received subsidies from the municipality are compared when calculating the percentage of placed employees at the end of the subsidy period to disabled persons for the period for which the employer must pay them wages.

The percentage of placed employees must always include the employees referred to in subsection 1 or 3. In calculating the percentage of placed employees, any employees whose regular working hours exceed 75 per cent of the maximum working hours in the sector are included. In the case of persons with disabilities the percentage of placed employees, however, includes those whose regular working hours are at least 50 per cent of the maximum working hours in the sector.

Lisa 3

Väljavõte Leedu sotsiaalsete ettevõtete seadusest.

Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatymas. IX-1388. Ametlik tõlge.

Article 1. Purpose of the Law

1. This Law shall establish the rights and duties of the legal persons which have been granted the status of a social enterprise as relating to this status, the basis and procedure for acquiring and losing this status, define the target groups of the persons employed in social enterprises, specify peculiarities of employment relations in these enterprises and regulate the State aid granted to social enterprises.
2. The provisions of this Law shall be in compliance with the EU legal acts listed in the Annex to this Law.

Article 2. Aim of Social Enterprises

The aim of social enterprises shall be, by employing the persons who are attributed to the target groups indicated in this Law and who have lost their professional and general capacity for work, are economically inactive and are unable to compete in the labour market under equal conditions, to promote the return of these persons to the labour market, their social integration as well as to reduce social exclusion.

Article 3. Social Enterprise

1. A social enterprise shall be a legal person which is established in the Republic of Lithuania, has acquired this status in accordance with the procedure laid down by this Law and fulfils all of the following conditions:
 - 1) (repealed on 1 November 2006);
 - 2) the number of employees who are attributed to the target groups listed in Article 4 of this Law accounts for not less than 40% of the annual average number of the employees on the staff list, and the number of the employees who are attributed to the target groups of persons is not less than four. A proportion of the employees who are attributed to the target groups to the average number of employees on the staff list shall be calculated in accordance with the procedure laid down by the Government or an institution authorised by it;

3) founding documents indicate the operating goals of this legal person relating to employment of the persons who are attributed to the target groups, development of their working and social skills as well as their social integration;

4) the legal person does not carry out the activities included in the list of non-supported activities of social enterprises as approved by the Government of the Republic of Lithuania or an institution authorised by it, or the income received from such activities over the tax period accounts for not more than 20% of the total income received by this legal person.

2. A social enterprise of the disabled shall be a legal person which is established in the Republic of Lithuania, has acquired this status in accordance with the procedure laid down by this Law and fulfils all of the following conditions:

1) fulfils the conditions indicated in subparagraphs 1, 3 and 4 of paragraph 1 of this Article;

2) the employees who are attributed to the target group of the disabled account for not less than 50% of the annual average number of employees on the staff list, of whom the disabled with Group I or Group II invalidity or the disabled for whom severe or moderate disability has been established or whose capacity for work does not exceed 55% or who are rated as having high- or medium-level special needs – for not less than 40% of the annual average number of employees on the staff list.

3. Where the concept “social enterprise” is used in this Law, the norm shall be general and shall apply also to social enterprises of the disabled, whereas where the norm is special and shall apply only to the social enterprises of the disabled, the concept “social enterprises of the disabled” shall be used.

4. The State shall, by the means established by laws, provide aid to the legal persons having the status of a social enterprise.

Article 4. Target Groups of the Persons Employed in Social Enterprises

1. Under this Law, employment in social enterprises of the persons who are attributed to at least one of the following target groups shall be supported:

1) the disabled with Group I, Group II or Group III invalidity or severe or moderate disability or the disabled whose capacity for work does not exceed 55% or who are rated as having high- or medium-level special needs (irrespective whether they are registered with a local labour exchange office or not);

2) the long-term unemployed who have been unemployed for more than two years since their registration with a local labour exchange office;

3) the persons for whom not more than five years are left until the pensionable age, where they have been unemployed for more than one year since their registration with a local labour exchange office;

4) a mother or a father who alone takes care of and raises a child under eight years of age, where this person has been unemployed for more than six months since his registration with a local labour exchange office;

5) the persons who returned from imprisonment institutions, where they were imprisoned for more than six months and registered with a local labour exchange office not later than within six months from their release from a correctional institution, provided they are registered with the local exchange office for not less than six months.

2. The disabled with Group I, Group II or Group III invalidity or severe or moderate disability or the disabled whose capacity for work does not exceed 55% and who are rated as having high- or medium-level special needs and who seek employment in a social enterprise shall not be under the obligation to register with a local labour exchange. They must submit to the employer a document certifying their disability.

3. Local labour exchange offices must prepare the information available about the persons who are registered with a local labour exchange and are attributed to the target groups indicated in subparagraphs 2-5 of paragraph 1 of this Article, where a legal person seeking or having the status of a social enterprise requests such information.

4. The persons indicated in subparagraphs 2-5 of paragraph 1 of this Article shall be attributed to the indicated target groups for a period of one more year after their first employment, irrespective of whether they have been dismissed at least once or not.

5. A municipality and a local labour exchange office shall provide recommendations to a social enterprise regarding employment of the specific persons who are attributed to the target groups.

Lisa 4

Väljavõte Vermonti osariigi piiratud vastutusega ettevõtete seadusest.

Act of the General Assembly of Vermont. Act on Limited Liability Companies. No. 106.

Sec. 1. 11 V.S.A. § 3001(23) is added to read:

(23) “L3C” or “low-profit limited liability company” means a person organized under this chapter that is organized for a business purpose that satisfies and is at all times operated to satisfy each of the following requirements:

(A) The company:

(i) significantly furthers the accomplishment of one or more charitable or educational purposes within the meaning of Section 170(c)(2)(B) of the Internal Revenue Code of 1986, 26 U.S.C. § 170(c)(2)(B); and

(ii) would not have been formed but for the company’s relationship to the accomplishment of charitable or educational purposes.

(B) No significant purpose of the company is the production of income or the appreciation of property; provided, however, that the fact that a person produces significant income or capital appreciation shall not, in the absence of other factors, be conclusive evidence of a significant purpose involving the production of income or the appreciation of property.

(C) No purpose of the company is to accomplish one or more political or legislative purposes within the meaning of Section 170(c)(2)(D) of the Internal Revenue Code of 1986, 26 U.S.C. § 170(c)(2)(D).

(D) If a company that met the definition of this subdivision (23) at its formation at any time ceases to satisfy any one of the requirements, it shall immediately cease to be a low-profit limited liability company, but by continuing to meet all the other requirements of this chapter, will continue to exist as a limited liability company. The name of the company must be changed to be in conformance with subsection 3005(a) of this title.

Sec. 2. 11 V.S.A. § 3005(a) is amended to read:

(1) Except for low-profit limited liability companies, the name of a limited liability company as set forth in its articles of organization shall contain the words “limited liability company” or “limited company” or the abbreviation “L.L.C.,” “LLC,” “L.C.,” or “LC.” The word “limited” may be abbreviated as “Ltd.” and “company” may be abbreviated as “Co.” in a limited liability company name.

(2) The name of a low-profit limited liability company as defined in subdivision 3001(23) of this chapter shall contain the abbreviation L3C or l3c.

Sec. 3. 11 V.S.A. § 3023(a) is amended to read:

(a) Articles of organization of a limited liability company shall set forth:

- (1) the name of the company;
- (2) the address of the initial designated office;
- (3) the name and street address of the initial agent for service of process;
- (4) the name and address of each organizer;
- (5) whether the company is a term limited liability company and, if so, the duration of the term;
- (6) whether the company is an L3C;
- (7) whether the company is to be manager-managed, and, if so, the name and address of each initial manager; and
- (8) whether the members of the company are to be liable for its debts and obligations under subsection section 3043(b) of this title.